

**ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARININ DENETİMİNDE İLKÖĞRETİM
MÜFETTİŞLERİNİN MESLEKİ REHBERLİK GÖREVLERİNE İLİŞKİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Nihat KARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Oğuz GÜRSEL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2010

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARININ DENETİMİNDE İLKÖĞRETİM MÜFETTİŞLERİNİN MESLEKİ REHBERLİK GÖREVLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Nihat KARAN

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mayıs -2010

Danışman: Yard. Doç. Dr. Oğuz GÜRSEL

Bu araştırmanın temel amacı özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaca yönelik olarak; 1- “Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ) “ geçerlik ve güvenirliğinin sınanması, 2- Özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmede öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tarama modelinde desenlenen araştırma 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Eskişehir İl merkezindeki özel gereksinimli öğrencilerle çalışan 407 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaşları 22 ile 65 yaş arasında değişmektedir. Öğretmenlerin 265’i kadın 142’i erkektir. Araştırmanın amacına yönelik veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen, iki bölüm ve toplam 40 maddeden oluşan “Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği (ÖZDİGÖ)” ile toplanmıştır.

Geliştirilen ölçeğin geçerliği kapsam ve yapı geçerliği analizleri ile güvenirliği ise iç tutarlılık (cronbach alfa) analizleri sınanmıştır. Elde edilen bulgular ÖZDİGÖ’nin tek

boyutta (40 madde) yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşleri ile ilgili bulgular incelendiğinde; yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, çalıştıkları kurumlara göre görüşlerinde anlamlı bir ilişki vermemiştir. Bununla birlikte, özel eğitim alanında eğitim alan öğretmenlerin eğitim almayanlara göre ve rehberlik yapılan öğretmenler ile rehberlik yapılmayan öğretmen görüşleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Denetim, İlköğretim Müfettişi, Mesleki Rehberlik, Öğretmen, Özel Eğitim,

ABSTRACT

THE TEACHERS' VIEW REGARDING PRIMARY EDUCATION SUPERVISORS' PROFESSIONAL GUIDANCE MISSION IN SUPERVISION OF SPECIAL EDUCATION IMPLEMENTATIONS

Nihat KARAN

Eskişehir Ministry of National Education Supervisor

Assoc. Prof. Oğuz GÜRSEL

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, Education Faculty

The aim of this study is to determine the teachers' view regarding the realizing of primary education supervisors' professional guidance mission in supervision of special education implementation. Intended for this purpose, 1- to test validity and reliability of "the Measure of View regarding Supervision in Special Education" (MVSSE) and 2- to determine the teachers' view regarding realizing professional guidance and raising on the job missions of primary education supervisors in supervision of special education implementation were aimed.

The research designed in survey sample was realized with 407 teachers working with the students in need of special requirement in Eskişehir Province Centre in 2009-2010 academic year. The ages of the teachers who participated in this research changes between 22 and 65. The number of male teachers is 142, and the number of female teachers is 265. The data for the aim of this research was compiled with the measure of view on supervision in special education consisting of two parts and 40 items in total and designed by the researcher.

The validity of the measure designed was tested by the analysis of the content and the construct validity, and the reliability was tested by the analysis of internal consistency (cronbach alfa). The findings gathered revealed that the measure of view regarding supervision in special education have psychometric features sufficiently in one scale (40 items). When the findings about the teachers' view regarding primary education supervisors' professional mission in supervision of special education implementation

were examined, the independent sample t-test analysis didn't present any meaningful relations about the gender of special education teachers, professional seniorities and the views according to the establishment which they work in. In addition to this, a meaningful relation was found between the view of the teachers who get training about special education and those who don't, and between the view of the teachers who receive guidance and those who don't.

KEY WORDS: Primary Education Supervisor, Professional Guidance, Special Education, Supervision. Teacher,

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nihat KARAN'ın "Özel Eğitim Uygulamalarının Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik Görevlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri" başlıklı tezi 25.05.2010 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Yard.Doç.Dr.Oğuz GÜRSEL	
Üye : Doç.Dr.İbrahim H.DİKEN	
Üye : Yard.Doç.Dr.Yücel ŞİMŞEK	

Prof.Dr.Esmahan AĞAOĞLU
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez konusunun saptanmasından sürecin tamamlanmasına kadar her türlü desteği sağlayan süreci benim için kolaylaştıran değerli hocam ve danışmanım Sayın Yard. Doç.Dr. Oğuz GÜRSEL'e teşekkür ederim.

Verilerin analizi ve raporlaştırılması sürecinde bilgi ve deneyimleriyle bana destek olan Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinin değerli öğretim üyeleri Doç. Dr. İbrahim H. DİKEN'e, Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR'a teşekkür ederim.

Verilerin toplanması sırasında her türlü desteği sağlayan Eskişehir ili ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenleri ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yönetici ve öğretmenlerine teşekkür ederim.

Çalışmalarım süresince ve bilgisayar ortamındaki düzenlemeler sırasında yardımlarını esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Eğitim Müfettişleri Fevzi ÖNCAN ve İbrahim AYDOĞAN'a teşekkür ederim.

Çalışmalarımda beni destekleyen eşim Fatma KARAN'a, çocuklarım Elif, Safiye, Uğur Emre ile tüm dost ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nihat KARAN

ÖZGEÇMİŞ

Nihat KARAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Özel Eğitim Anabilim Dalı)

Yüksek LisANS

Eğitim

Lisans	1994	Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişı, Planlaması ve Ekonomisi
Lise	1975	Diyarbakır Erkek İlköğretmen Okulu

İş

1999	İlköğretim Müfettişi. Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü
1997	İlköğretim Müfettişi. Bilecik Milli Eğitim Müdürlüğü
1995	İlköğretim Müfettişi. Bingöl Milli Eğitim Müdürlüğü
1989	Öğretmen. Eskişehir Rehberlik Araştırma Merkezi Özel Eğitim
1985	Öğretmen. Eskişehir Merkez Çamlıca İlkokulu Alt Özel Sınıf
1979	Öğretmen. Eskişehir Sivrihisar İlçesi Ağaçköy İlkokulu
1976	Öğretmen. Adıyaman Kahta İlçesi Erikdere Köyü İlkokulu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Eskişehir 20 Nisan 1954

Cinsiyeti: Erkek

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLER LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Özel Eğitim ve Denetim.....	4
1.1.1. Öğrenci ve Öğretmen Özellikleri.....	5
1.1.2. Özel Eğitim Ortamlarının Çeşitlilik Göstermesi.....	6
1.1.2.1. Kaynaştırma Uygulamaları.....	6
1.1.2.2. Özel Eğitim Sınıfları	6
1.1.2.3. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu	7
1.1.2.4. Yatılı Özel Eğitim Okulu	7
1.1.2.5. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri	7
1.1.2.6. Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri	7
1.1.3. Özel Eğitim Liderinin ve Müfettişin Sorumlulukları.....	8

1.1.4. Yasa ve Yönetmeliklerde Denetim	9
1.2. Öğretimin Denetiminde Var Olan Modeller.....	12
1.2.1. Klinik Denetim	12
1.2.2. Gelişimsel Denetim	12
1.2.3. Mesleki Denetim	13
1.2.4. Kendi Kendine Denetim	13
1.2.5. Farklılaştırılmış Denetim.....	13
1.3. Eğitim Denetiminin Kuramsal Temelleri.....	13
1.4. Özel Eğitim Denetimi İçin Gereksinim Duyulan Bilgi ve Beceriler.....	15
1.4.1. Yetersizlikle İlgili Özel Bilgi ve Beceriler	16
1.4.2. Denetçi Becerileri	16
1.4.3. Okul Yönetimince Gereksinim Duyulan Yeterlikler	17
1.4.5. İşbirliği Liderliği ve Rol Karmaşası	17
1.4.6. Müfettişlerin ve Yöneticilerin Hizmet Öncesinde ve Hizmet İçinde Yetiştirilmesi	18
1.5. Özel Eğitim Uygulamalarının Denetimine İlişkin Araştırmalar....	18
1.6. Problem.....	25
1.7. Amaç.....	26
1.8. Önem.....	27
1.9. Sınırlılıklar.....	28
1.10. Sayıtlar.....	28
1.11. Tanımlar.....	29
2. YÖNTEM.....	30

2.1. Çalışma Grubu	30
2.2. Araştırma Modeli	31
2.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri	31
2.4. Veriler ve Toplanması.....	35
2.4.1. Veri Toplama Aracı	35
2.4.2. Verilerin Toplanması	36
2.4.3. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	36
3. BULGULAR VE YORUM	38
3.1. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin(ÖZDİGÖ) Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	38
3.1.1. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ) Geçerlik Çalışması	38
3.1.1.1. Maddelerin Belirlenmesi ve İçerik Geçerliliği...	38
3.1.1.2. Yapı Geçerliliği.....	40
3.1.1.3. Madde Analizi.....	44
3.1. 2. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması.....	46
3.2. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum.....	46
3.2.1. Öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulamaları Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik Görevlerine İlişkin Görüşleri.....	47
3.2.2. ÖZDİGÖ’ne Göre Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Görüşleri.....	49
3.2.3. ÖZDİGÖ’den Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanında Aldıkları Eğitime Göre Görüşleri.....	51

3.2.4. ÖZDİGÖ'den Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Görüşleri	53
3.2.5. ÖZDİGÖ'den Yapılan Rehberliğe Göre Öğretmen Görüşleri.....	55
3.2.6. ÖZDİGÖ'den öğretmenlerin Çalıştıkları Kurumlara Göre Görüşleri.....	56
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
4.1. Sonuç.....	58
4.2. Öneriler.....	60
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	60
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler	61
EKLER.....	62
KAYNAKÇA.....	82

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	30
2.2. Çalışma Grubu Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Dağılımı.....	31
2.3. Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	32
2.4. Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Durumuna Göre Dağılımı	33
2.5. Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanında Aldıkları Eğitim	34
2.6. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kurumlara Göre Dağılımı.....	34
3.1. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği'nde Yer Alan Maddelerin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Faktör Yükleri.....	43
3.2. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği'nde Yer Alan 40 Maddenin Madde Analizi Sonuçları.....	45
3.3. ÖZDİGÖ'den Alınana Puanların Dağılımları.....	47
3.4. ÖZDİGÖ'nden Alınan Puanların Cinsiyete Göre T-Testi Sonucu	49
3.5. ÖZDİGÖ'den Puanlarının Özel Eğitim alanında Aldıkları Eğitime Göre T-Testi Sonucu	51
3.6. ÖZDİGÖ'den Alınan Puanlarının Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre T-Testi Sonucu	54
3.7. ÖZDİGÖ'den Alınan Puanlarının Yapılan Rehberliğe Göre T-Testi Sonucu	55
3.8. ÖZDİGÖ Puanlarının Öğretmenlerin Çalıştıkları kurumlara Göre T-Testi Sonucu	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	<u>Sayfa</u>
1. Denetleme Süreci.....	15
3.1. Kırılma Noktası Grafiği (Scree Plot).....	42

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Dünyadaki hızlı değişim, gelişim ve yenileşme hareketleri/çabaları sistemleri ve sistemlerin alt sistemlerini etkilemektedir. Eğitim sistemi dünyada hızla değişen koşullara uyum sağlamak için amaçlarını, programlarını, uygulamalarını ve süreçlerini değerlendirip iyileştirmeler yaparak yeni koşullara bunları uyarlamak zorundadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı öğretim etkinliklerinde öğrenci düzeyi, eğitim ortamı ve çevre etkenlerini göz önünde bulundurarak öğrencileri etkin kılan öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin kullanılmasını ön plana çıkaran, öğrenme-öğretme sürecinde, süreç ve ürün değerlendirilmesini temel alan program değişiklikleri yapmıştır.

Eğitim sisteminin alt sistemi olan teftişte de değişim ve gelişime uygun olarak kendini iyileştirmek zorundadır. Teftişin örgüt açısından zorunlu olması, örgütün kendi varlığını sürdürmeye kararlı oluşunun doğal bir sonucudur. Her örgüt var oluş nedeni olan amaçlarını gerçekleştirme durumunu sürekli olarak izlemek, sorgulamak ve bu konuda bilgi edinmek zorundadır. Bu da örgütün girdilerinin, sürecin ve çıktıların planlı ve sürekli biçimde kontrol edilmesi ve değerlendirilmesi ile olanaklıdır (Aydın,1986).

Çağdaş teftiş anlayışında, ilköğretim müfettişlerinin rolleri ve görevleri farklı biçimde ele alınmıştır. Davranış biçimleri temel alınarak yapılan rol gruplamalarında genel olarak müfettiş rolleri yargıçlık, sırdaşlık, danışmanlık, örgütçülük, güdüleyicilik, uzmanlık, yöneticilik, arabuluculuk (Başar 1993) gibi başlıklar altında toplanmıştır. İlköğretim müfettişlerinin bu rolleri öğretmenlere mesleki yardım ve kişisel rehberlikte bulunulmasını ve rehberliğin planlı programlı olarak bilimsel bir süreç olarak ele alınmasını zorunlu hale getirebilir.

Günümüzde teftiş hizmetlerinin temelini oluşturan mesleki yardım ve iş başında yetiştirmede amaç, var olanın korunmasından çok düzeltme ve iyileştirme yönünün ön plana çıkarılmasıdır. Çağdaş eğitim anlayışında müfettişlerin öğretmene yardım sağlaması ilke olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle eğitimde müfettişten beklenen başlıca görev, okuldaki eğitim-öğretim çalışmalarının daha verimli olabilmesi için eğitim-öğretim etkinliklerinde öğretmene yardımcı ve rehber olmaktır (Karagözoğlu, 1976). Rehberlik; bireyin kendisini ve çevresini tanınması, doğru kararlar alan ve çevresine uyum sağlayan bir kişi haline gelmesi için bireye yapılan sistematik yardım sürecidir (Tan,1975).

İlköğretim müfettişlerinin, eğitim sistemini doğrudan etkileyen, değerlendiren hatta değiştiren bir güce sahip olmaları nedeniyle, eğitim örgütlerinde etkileri fazla olan eğitimcilerdir. Bu nedenle müfettiş-öğretmen iletişimi ve etkileşimi ilköğretim müfettişlerinin iyi rehberlikte bulunması ile olanaklıdır. Eğitim sistemimizde uygulanan teftişin amacına ulaşabilmesi, ilköğretim müfettişlerinin öğretmenlere yapacakları mesleki yardım ve rehberlik rolü ile gerçekleşebilir (Cemaloğlu, 1996).

Bir eğitim sisteminin odak noktası, öğretme ile öğrenme arasındaki bağlantıdır. Nitelikli bir eğitim sisteminin ana ögesi üstün nitelikli öğretmenlerden oluşan kadrodur. Öğretmenlerin mesleki gelişimine ilişkin uygulamalar, onların güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirmesine dayandırılmalıdır. Bu değerlendirme müfettişler tarafından yürütülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1995).

Eğitim sisteminin geliştirilmesi ve yenileştirilmesi için öncelikle sistemin aksayan yönleri hakkında sağlıklı dönüt alınmasına ve uygulayıcı olarak öğretmen ve yöneticilere etkin bir rehberlik yapacak bir denetim sistemine ihtiyaç vardır. Türk Eğitim Sistemi içinde ilköğretim müfettişleri, ilköğretim düzeyinde eğitim öğretimin ilgili yasalar, ilke, kurallar ve öğretim programlarında belirtilen amaçlara göre yürütölüp yürütölmediğini kontrol etmekle görevlidirler (Köklü, Büyüköztürk ve Çokluk, 1999).

Eğitim sisteminde müfettişlerin görevlerinden biri öğretmenlerin gereksinimlerini belirleyerek onlara mesleki yardımda bulunmaktır. Eğitim etkinliklerinin temel unsuru olan öğretmenin gelişmelere uyabilmesi, yenilikleri izleyebilmesi için sürekli olarak

desteklenmesi gerekmektedir (Özdemir, 1990). Öğretmenlerin nitelikli olarak eğitim verebilecekleri düzeye gelebilmelerinde önemli sayılabilecek etkenlerden biri de müfettişlerdir. Çünkü teftişin amaçlarından biri öğretmenin yetiştirilmesine ve öğretmenin geliştirilmesinde çaba harcamaktır (Cengiz, 1992).

Okullardaki eğitim öğretim etkinliklerinin niteliğinin geliştirilmesinde en önemli etken öğretmenlerdir. Bu nedenle denetimin önde gelen amaçlarından biri öğretmenin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi olmalıdır. Eğitim sisteminde yer alan müfettişler, öğretmenlerin iş başında yetiştirilmesinde ve geliştirilmesinde etkin rol oynayan öğelerin başında gelmektedir (Okutan, 1995). Mesleki rehberlik günümüz teftiş hizmetlerinin odak noktasını oluşturmaktadır. Amaç var olanın korunmasından çok var olanın geliştirilmesidir. Mesleki rehberlik teftişte işbirliği yaklaşımını ve yakından teftişi zorunlu kılar. İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliğinde “Mesleki Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme” başlığı altında müfettişlerin mesleki rehberlik görevleri açıklanmaktadır (Bilir, 1991).

Öğretmenlerin denetlenmekten rahatsızlık duyduğu söylenebilir (Bursalıoğlu, 1972). Bu nedenle denetimden beklenen mesleki yardım ve iş başında yetiştirmektir. Mesleki yardım karşılaşılan sorunlara çözüm yolu bulunmasını, geleceğe dönük eylemler için önlem alınmasını gerektirip düzeltme ve iyileştirme eylemlerini de içermektedir. Bilimselliğe önem veren ve belli bir standardı korumaya çalışan bir öğretmenin, yetersiz uygulamalardan tedirgin olduğunu ve yılgınlığa düştüğünü gösteren gözlemler bulunmaktadır. Bu konuda müfettişe de önemli görevler düşmektedir. Yeteneksiz öğretmen ve yetersiz liderin, yetenekli öğretmenlerin moralini bozduğuna ilişkin gözlemler, öğretmen ve müfettiş yetiştirmenin önemini vurgulamaktadır (Aydın, 2000).

Müfettiş rehberlik ve yardım sürecinde davranışlarına ayrı bir özen göstermek durumundadır. Bu ilişkide etkilenme durumunda olan bireyin içinde bulunduğu psikolojik durum gözlemlenmelidir. Denetçi, alıcı için en iyi yardımın beklenen yardım, en iyi yöntemin de buna uyan yöntem olduğunu unutmamalıdır. Birey denetçiye güven duymalıdır. Bu güven, daha önceki ilişkilerde gösterilen davranışlarla sağlanabilir (Başar, 2000). Rehberlik ve yardım görüşmelerinde rahat ve güven verici bir ortam yaratılmalı, sorgulama havası verilmemeli, acele edilmemelidir (Taymaz, 2002).

Öğretim süreç ve tekniklerindeki gelişmeler, sosyal ve ekonomik gereksinimlerin değişmesi, eğitimde yenilikleri zorunlu kılmaktadır. Bütün bu gereksinimlerin karşılanabilmesi için tüm yönetici, öğretmen, diğer personel ve müfettişlerin birlikte çalışmaları, işbirliği yapmaları ve birbirlerine yardım etmeleri zorunludur. Bu bakımdan müfettişlerin rehberlik ve işbaşında yetiştirme rolü, eğitim sisteminin amaçlarına ulaşmasında önemli katkılar sağlamakta ve sistemin bütünlüğüne hizmet etmektedir. (MacKean ve Miles,1964).

Diğer eğitim alanları gibi özel eğitimin de amaçlarına ulaşabilmesi, bu alanda verilen eğitim çabalarının denetimiyle mümkün olabilir. Özel eğitimin denetimiyle, genel eğitimin ortak yanları çoktur. Ayrılan yanları özel eğitim programlarının gerektirdiği özel öğretim yöntemleri, araç gereçleri, bunlara ilişkin kavramlardan doğmaktadır (Özsoy, 1986).

1.1. Özel Eğitim ve Denetim

Okullarda öğrenimlerine devam eden öğrenciler zihinsel, sosyal, duygusal, iletişim ve bedensel gelişim alanlarında farklılıklar göstermektedir. Örneğin, bazı öğrenciler alıcı ve ifade edici dilde, anlama ve kavramada yetersizlikler gösterirken bazı öğrenciler ayakta durmada ve ellerini kullanmada güçlüklerle karşılaşmakta ve çeşitli davranış problemleri sergilemektedirler. Gelişim alanlarındaki bu farklılıklar öğrencilerin öğrenme yaşantılarının farklılaşmasına yol açmaktadır. Öğretmenler, özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitsel performanslarını dikkate alarak amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalara gereksinim duymaktadırlar. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2006) özel gereksinimi olan bireyler “çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, farklı özelliklere sahip özel eğitime gereksinimi olan bireyleri kapsamaktadır. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitimlerinin planlanmasında ve uygulamasında yeni önlemlerin alınmasını gerektirdiği gibi, öğretimin denetlenmesinde de farklılaşmaya gidilmesini gerektirmektedir.

Eğitimde denetim (teftiş), eğitim kurumunun amaçlarını gerçekleştirme derecesini belirlemek, eğitim ve öğretim sürecinin daha etkili hale gelebilmesi için gerekli

önlemleri almak ve eğitim sürecini geliştirmek olarak açıklanmaktadır (Aydın, 1986). Özel eğitimin genel eğitimle ortak olan yanları olmasına karşın özel eğitimle genel eğitimin farklılaşan yönleri de bulunmaktadır. Özel eğitimin denetimini gerekli kılan nedenler arasında: (1) öğrenci ve öğretmen özellikleri (2) özel eğitim ortamlarının çeşitlilik göstermesi (3) özel eğitim liderinin ve müfettişin sorumlulukları (4) eğitimdeki yasal düzenlemelerdir (Bays, 2001).

1.1.1. Öğrenci ve Öğretmen Özellikleri

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığının (2005) yaptığı araştırmaya göre ülkemizde nüfusun %12,29'unu özürlüler oluşturmaktadır. Bu sonuca göre zorunlu öğrenim çağı olan 3-14 yaş arası dikkate alındığında, özel eğitime gereksinimi olan öğrenci sayısının yaklaşık 1 milyon 600 bin olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayısal verilere göre özel gereksinimi olan öğrencilerin sayısının bir hayli yüksek olduğu gözlenmektedir. Özel gereksinimi olan öğrenciler sahip oldukları özellikler ve öğrenme yeterlilikleri bakımından çeşitli farklılıklar göstermektedir. Birey yetersizliğine bağlı olarak çoğu kimsenin duyduğu gibi duymayabilir, gördüğü gibi görmeyebilir, istenildiği gibi anlamayabilir. Birey yetersizliği nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel etmenlere bağlı olarak kendisinden beklenen rolleri gereği gibi yerine getiremeyebilir. Özel gereksinimi olan öğrenciler çeşitli ortamlarda, farklı alanlarda yetişmiş öğretmenlerle eğitimlerini sürdürmektedirler. Özel eğitim uygulamalarında görev alan öğretmenlerin çoğunluğu, lisans öğrenimi süresince özel eğitim derslerini almadıkları ve bu alanda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları gözlenmektedir. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında özel gereksinimi olan öğrencilerin de uygun eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için eğitim ve öğretim sürecinin tüm öğelerinde yeni düzenlemelere gidilebileceği gibi, denetimin düzenlenmesi de gerekmektedir.

Özel eğitim alanında etkili denetim yapılabilmesi için denetim görevini yerine getiren müfettişlerin ve okul yöneticilerinin bu alanda yeterli bilgi ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Özellikle okul yöneticileri ve müfettişler öğrencinin özelliklerini ve öğretmene sağlanan koşulları göz önünde bulundurarak rollerini ve sorumluluklarını yerine getirmelidir. Öğretmenler, materyaller ve teknikler kadar öğretim gereksinimlerini tanımlamada denetim desteği ve yardımına gereksinim duymaktadır

(Swam, 1998). Özel eğitim uygulamalarında öğretmene destek vermek ve uzman desteği sağlamak amacıyla işbirliğine gereksinim olduğu vurgulanmaktadır.

1.1.2. Özel Eğitim Ortamlarının Çeşitlilik Göstermesi

Türkiye’de özel gereksinimi olan çocukların eğitim hizmetleri çeşitli ortamlarda sürdürülmektedir. Bu ortamlar arasında kaynaştırma uygulamaları adı altında genel eğitim okulları, genel eğitim okullarında özel eğitim sınıfları, gündüz ya da yatılı özel eğitim okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, ev ve hastanede eğitim yer almaktadır.

1.1.2.1. Kaynaştırma Uygulamaları: 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğ’in de (2006), “kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ortamlarda eğitim alan öğrencilerin eğitim hizmetlerinin bireylerin performans düzeyleri dikkate alınarak bireyselleştirilmiş eğitim programlarının planlanması (BEP) öngörülmektedir. BEP planlanmasında okul içinde oluşturulan BEP biriminden yararlanılması beklenmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006), kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları yapılan okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılır. Bu okul ve kurumlarda öğrenciye verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır denilmektedir. Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu özel gereksinimi olan öğrencilere uygun eğitim hizmetlerini sunabilmek için özel eğitim alanında yeterli bilgi ve becerilere gereksinim duymaktadır. Öğretmenlerin bu gereksinimlerinin karşılanması ilköğretim müfettişlerinin sorumlulukları arasında yer almaktadır.

1.1.2.2. Özel Eğitim Sınıfları: Özel eğitime ihtiyacı olan ve ayrı bir sınıfta eğitim almaları uygun bulunan bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile bir arada eğitim

görmeleri amacıyla her tür ve kademedeki resmî ve özel okul ve kurumlar bünyesinde açılan belirli bir yetersizlik grubundaki (görme, işitme ve zihinsel yetersizlik gibi) öğrencilerin birlikte eğitim gördükleri ayrı sınıflardır. Bu eğitim ortamlarında sınıf öğretmenleri ya da özel eğitim öğretmenlerinin görev yaptığı gözlenmektedir. Özel gereksinimi olan öğrencilere hizmet sunan öğretmenlerin çeşitli destek hizmetlerine gereksinimleri bulunmaktadır. Gerek okul yönetimi gerekse müfettişlerin bu ortamlardaki eğitimin geliştirilmesi için gereken çabayı göstermesi beklenmektedir.

1.1.2.3. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu: Bu tür uygulamalar, özel gereksinimli öğrencilerin özür gruplarına göre ayrı bir okulda; yalnızca gündüzleri eğitim gördükleri, gün içersinde eğitimlerini aldıktan sonra evlerine geri döndükleri eğitim-öğretim uygulamalarıdır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1997).

1.1.2.4. Yatılı Özel Eğitim Okulu: Özel gereksinimli öğrencilerin günün 24 saatini, haftanın beş ya da yedi gününü, yılın sekiz ayını okulda geçirmelerini gerektiren uygulamalardır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1997). Öğrencilerin tüm gereksinimleri okulda karşılanmaktadır.

1.1.2.5. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri: Özel Eğitim Yönetmeliğine (2006) göre, “Özel eğitim gerektiren bireylerin konuşma ve dil gelişim güçlüğü, ses bozuklukları, zihinsel, fiziksel, duyuşsal, sosyal, duygusal veya davranış problemlerini ortadan kaldırmak ya da etkilerini en az seviyeye indirmek, yeteneklerini yeniden en üst seviyeye çıkarmak, temel öz bakım becerilerini ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren özel öğretim kurumları” olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlar da daha çok destek eğitim hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde özel eğitim öğretmeni, fizyoterapist, okulöncesi öğretmeni ve diğer uzmanlardan yararlanmaktadır. Öğretmen ve uzmanların denetimi ilköğretim müfettişlerince yapılmaktadır. Ancak ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim alan bilgisinin sınırlılığı nedeniyle mesleki rehberlik alanında yeteri kadar hizmet üretilmemektedir.

1.1.2.6. Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) ‘ne göre, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda

olanlara evde eğitim hizmeti verilir. Uzun süreli bakımı ve tedaviyi gerektiren çocukların eğitim hizmetleri ise hastanelerde verilmektedir. Her iki ortamda özel eğitim hizmeti alan öğrenciler çeşitli yetersizlik göstermektedir. Bu öğrencilere öğretim ve denetim hizmeti verecek elamanların da belirli alanlarda yeterliklere sahip olması beklenmektedir.

Özel eğitim uygulamalarının denetiminde, ilköğretim müfettişleri eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkililiğinin denetiminin yanı sıra, özel gereksinimi olan öğrencilerin uygun eğitim ortamlarına yerleştirilip yerleştirilmediğini izlemekle de sorumludur. Bu nedenle ilköğretim müfettişlerinin denetim sürecinde özel gereksinimi olan öğrencilerin uygun ortamlardan yararlanabilmeleri için gereken önlemlerin alınmasına yardımcı olması beklenmektedir.

1.1.3. Özel Eğitim Liderinin ve Müfettişin Sorumlulukları

Özel eğitimin denetimi ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde özel eğitimin etkili denetiminde özel eğitim müfettişleri ve okul yöneticileri arasında işbirliğine gereksinim olduğu anlaşılmaktadır. Müfettiş gruplarına değişik düzeylerde (okul öncesi, ilköğretim ve lise) ve farklı engel gruplarında (öğrenme güçlüğü, otizm, görme engelliler vb.) ve farklı yerlerde (genel sınıflar, kaynak oda, bireysel oda) gereksinim duyulmaktadır (Swam, 1998).

Özel eğitim müfettişleri, genel eğitim öğrencisinin gereksinim duymadığı donanım, öğretim teknikleri gibi özelliklerden yararlanan engelli öğrencilerin denetimlerini yapan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Zigmond, 1997). Var olan ilköğretim müfettişleri, özel eğitim alanında özel olarak yetiştirilmemişlerdir. Bundan dolayı alana yabancı bulunmaktadırlar. Bu yabancılık nedeniyle özel eğitim uygulamalarında yeterli ve yetersiz çalışmalar belirlenememektedir, gerekli önlemler alınamamaktadır (Akçamete, 1988; Alıç, 1977).

Özel eğitim kurumlarında rehberlik ve denetim görevlerine yürüten müfettişlere çeşitli görevler düşmektedir. Bu görevlerin başında, özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerine göre programın geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde öğretmenlere rehberlik görevini yerine getirebilmelidir. Öğretmen eğitiminde yalnızca

özel eğitim alanında eğitim vermek yeterli değildir. Danışmanlığı içeren denetimde, program, materyal geliştirme çalışmalarına yer verilmesi gerekmektedir.

1.1.4. Yasa ve Yönetmeliklerde Denetim

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (2006)’ne göre; “özel eğitim okul/ kurumları ve özel eğitim sınıfları ile özel eğitime destek sağlayan kurumların etkinliklerinin denetimi öncelikle özel eğitim ve/veya psikolojik danışma ve rehberlik alanlarında yetişmiş bakanlık veya ilköğretim müfettişlerince yapılır” denilmektedir. Ayrıca özel eğitim okulu, sınıfı ve özel eğitime destek sağlayan kurumların etkinliklerinin, öğretmenlerin ve yöneticilerin denetiminde şu hususlara dikkat edilmesinin gerektiği açıklanmaktadır.

a) Öğretmenlerin Denetiminde;

- 1.Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP)’nin hazırlanmasında BEP geliştirme birimi ile işbirliği içinde çalışması,
- 2.BEP’i uygulaması ve BEP’te yer alan amaçların gerçekleştirilmesini sağlaması,
- 3.Öğrencinin okula/kuruma gelmeden önceki eğitim durumu hakkında bilgi toplamış olması,
4. Öğrencinin kişisel cihaz ve aletlerinin kullanımı ve bakımına ilişkin tedbirleri alması,
- 5.Öğrencinin yetersizliği ve ihtiyaçlarına uygun öğretim yöntem ve tekniklerin kullanması,
- 6.Eğitimin etkililiğini artırmak ve sürekliliğini sağlamak amacıyla aile eğitimi programlarına katılması ve aile ile iş birliğinin sağlanması,
- 7.Öğrencinin yetersizlik türü ve eğitim gereksinimlerine uygun ölçme değerlendirme araçları ile eğitim materyallerini kullanması, gerektiğinde bu araç ve materyalleri hazırlaması,
- 8.Eğitim ortamında etkileşimi kolaylaştıracak ve dersin etkililiğini sağlayacak biçimde düzenlemeler yapması,
- 9.Öğrencinin eğitsel ve tıbbî değerlendirmesinin yapılması için gerekli önlemleri alması,
- 10.Öğrencilerin sosyal bütünleşmesini sağlayamaya yönelik önlemler alması,

11.Ders planlarını BEP’te yer alan amaçları gerçekleştirecek şekilde hazırlaması hususlarının dikkate alınması beklenmektedir.

b) Yöneticilerin Denetiminde;

- 1.Öğretim yılı başında öğrenciler için alınacak önlemler konusunda planlama yapması,
- 2.Okulda/kurumda BEP geliştirme birimi oluşturması,
- 3.Okulda/kurumda öğrencilerin yetersizlik türü ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamı düzenlemelerini yapması ve koruyucu tedbirleri alması,
- 4.Personelin özel eğitim konusunda bilgi ve deneyimlerini artırmak amacıyla düzenlenen eğitim etkinliklerine katılımını sağlaması,
- 5.Personelin özel eğitim konusunda bilgi ve deneyimlerini artırmak amacıyla okulda/kurumda kurs, seminer ve benzeri eğitim etkinlikleri düzenlemesi,
- 6.Okulda/kurumda etkinlik gösteren birim, kurul, komisyonlar ile rehberlik ve psikolojik danışma servisi arasında eş güdümü sağlaması,
- 7.Kurumdaki hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi için; özel eğitim hizmetleri kurulu, özel eğitim değerlendirme kurulu, aile, okul aile birliği, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve hastaneler arasında iş birliği sağlaması,
- 8.Aile eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasına yönelik planlama yapması,
- 9.Öğrencilerin sosyal bütünleşmelerini sağlamak amacıyla okul ve kurumda sosyal, kültürel etkinlikler düzenlemesi ve diğer okul ve kurumlarda düzenlenen etkinliklere bireylerin katılımının sağlanması hususlarının dikkate alınması beklenmektedir.

Mevzuatta özel eğitim, mevcut eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmaktadır. Öğretmen-öğrenci oranları, derslik ortamının yeterliliği ve çocuğun bu ortama yerleştirilmesi ve hizmet verecek personelin öğrenciye göre dağılımı ve türleri, ne kadar kaynak sağlanması gibi konular ilgili mevzuatta belirlenmiştir. Görüş olarak toplumsal politikaları oluşturma yaklaşımında özel eğitim bireyin vazgeçilmez temel insan hakkı olarak yorumlanmaktadır (Ataman, 2005).

Yasal zorunluluklar gereği ülkemizde özel eğitim hizmetleri ekip yaklaşımıyla ele alınarak yürütölmeye çalışılmaktadır. Özel gereksinimli bireyin eğitim gereksiniminin karşılanması amacıyla yürütölen işlemlerin tüm basamaklarında ekip çalışması esastır. Tarama, tanılama, yerleştirme ve eğitsel programı planlama ve öğrencideki gelişmeleri izleme amacıyla yapılan tüm değerlendirmeler bir ekip yaklaşımıyla yapılır. İşlemlerin gerçekleştirilmesi ve öğrencinin gereksinimi doğrultusunda en uygun eğitim olanaklarından yararlanması amacıyla oluşturulan ekiplerde: özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen (psikolojik danışman), tıbbi personel, özrüñ türüne uygun olarak dil konuşma terapisti, fizyoterapist, iş-uğraşı terapisti gibi uzmanların yanı sıra öğrencinin ailesi ve uygunsa öğrencinin kendisi de yer almaktadır (Gürsel, 2004).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde: “Alanda yetişmiş denetçilerle yapılır” hükmünün bulunmasına rağmen İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğinin 7. Maddesinde ise “özel eğitime muhtaç çocuklar için okullar ve sınıfların denetimi” ilköğretim denetçilerinin görev alanları arasında yer almaktadır. Özel eğitimin niteliğinin geliştirilmesi büyük ölçüde yönetim ve denetim personelinin tutumuna alanla ilgili bilgisine bağılı olduğu bilinmektedir (Özsoy, 1986).

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğı, Madde 42’de “müfettiş ve müfettiş yardımcılarının, rehberlik, iş başında yetiştirme, teftiş, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerine yönelik olarak; “8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında faaliyette bulunan okul öncesi ve ilköğretim kurumları ile ilköğretim seviyesindeki dershaneler, her tür ve seviyedeki özel yaygın eğitim kursları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, görev alanını oluşturur.” okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürölüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere öğretmenlere gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini verirler ifadesi yer almaktadır (24 Mayıs 2009 Resmî Gazete).

Bu çalışmalar bir ekip anlayışı içerisinde, disiplinler arası iş birliğıyle yürütölmektedir. Kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ile birlikte ilköğretim müfettişi bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi, öğretmenlere rehberlik hizmetleri, öğrenci gelişim raporlarının hazırlanması gibi önemli

rol ve sorumluluklara sahiptir. Okullarda yürütülen özel eğitim uygulamalarının başarıya ulaşabilmesi, ekibin tüm üyelerinin rol ve sorumluluklarını tam ve doğru olarak yerine getirmelerine bağlıdır.

1.2 . Öğretimin Denetiminde Var Olan Modeller

Günümüzde denetim, örgütsel amaçlara ulaşma derecesinin belirlenmesi ile ilgilenmekle birlikte, eğitim sürecini geliştirme amacını gütmektedir. Bu amacı gerçekleştirirken, var olan insan kaynaklarını geliştirme, öğretme ve öğrenmeyi etkileyen etmenleri değerlendirme hususları dikkate alınmaktadır (Aydın, 1993). Eğitim denetiminin en önemli amacı, eğitim sürecini bütün öğeleri ile geliştirmektir. Bu amaçla denetçiden beklenen, öğretim etkinliklerinde öğretmene yardım ve rehberlik etmesidir.

Eğitimin saptanmış amaçlarına genelde sınıf içinde yapılan öğretim süreçleriyle ulaşılabilir. Öğrenme ve öğretme sürecini geliştirmek ve etkili kılmak üzere farklı denetim modelleri gözlenmektedir. Bu modellerden bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

1.2.1. Klinik Denetim: Pajak (1993) klinik denetimi, öğretmen ve denetçi arasında mesleki ilişkileri geliştirme süreci olarak açıklamaktadır. Klinik denetim öğretmen ve öğrencilerin sınıf davranışlarını gözlemek, alternatif öğretim eylemlerinin denetçi tarafından belirlenmesi ve gerekli dönütlerin verilmesini öngörmektedir. Öğretim öncesi görüşme, öğretim anında gözlem yapma ve öğrenmenin analizi, öğretim sonrası görüşme/değerlendirme klinik denetim sürecinin önemli öğelerini oluşturmaktadır. Klinik denetimde amaç, öğretimin niteliğini artırmaktır. Öğretmenle yapılan gözlem öncesi ve sonrası görüşmeler, denetçi-öğretmen arasında etkileşimi ve güven duygusunu artırır. Bütün etkinliklerde birlikte çalışılır. Değerlendirme ve analiz, sınıf ortamından alınan verilere dayandırılır.

1.2.2. Gelişimsel Denetim: Glickman, Gordon ve Ross-Gordon (1998) gelişimsel denetimi önerir. Gelişimsel denetim sürecinde denetçi, öğretmenin bireysel özelliklerinin ve öğretim becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Denetçi, öğretmenin öğretim etkinliklerini denetim sürecinde işbirliğine yer vermektedir. Gelişimsel denetimin üç aşaması vardır. Bunlar; (1) denetçi, öğretmenin öğretim yaptığı sınıfta öğrencilerin giriş düzeyini dikkate alması, (2) öğretim sürecinde

seçilen yöntemi ve etkinlikleri izlemesi ve (3) ğretmenin tercihinin ve karar verme sorumluluğunun artırılması sürecinde ğretim becerilerinin geliştirilmesidir.

1.2.3. Mesleki Denetim: Çeşitli yazarlar öğretmenin denetimi için mesleki denetim sürecini önerirler (Glatthorn, 1990; Sullivan ve Glanz, 2000). Akranlarla sistematik işbirliğı aracılığı ile öğretme gelişimini destekleme süreci olarak mesleki gelişimi açıklamaktadır. Mesleki gelişim, profesyonellerle etkileşimi, program geliştirme, akranı gözleme ve uygulama ile eylem araştırması gibi çeşitli yaklaşımları kapsamaktadır. Denetçi, ğretim sürecinin geliştirilmesinde ve amaca ulaşılmasında mesleki ekibin koordineli çalışmasına yardımcı olmaktadır.

1.2.4. Kendi Kendine Denetim: Kendi kendine denetim bir başka denetim modelidir. (Sergiovanni ve Starrart, 1993). Bu yaklaşımda, öğretmenler kendi mesleki gelişim amaçlarını oluştırmakta ve bu amaçları başarmak için denetçiye bir plan sunmaktadırlar. Belirli zaman aralıklarında ğretmen ve denetçi planın uygulanmasını gözden geçirerek yeni ğretim kararları almaktadırlar.

1.2.5. Farklılaştırılmış Denetim: Glatthorn (1990) ğretmenin uygulamalarını denetlemek için farklılaştırılmış denetim önerir. Glatthorn, denetimin türünü belirlemek için öğretmenlere seçim yapmasına izin verilmesini önermektedir. Öğretmen, daha önceden bilinen ve uygulanan klinik denetim, mesleki denetim ve kendi kendine denetim modellerinden birini seçmesine fırsat verilmektedir.

Genel ve özel eğitim alanında hangi denetim modeli seçilirse seçilsin, denetim sürecinde denetçi ve ğretmen davranışlarına ve özelliklerine daha çok dikkat edilmesi gerekmektedir.

1.3. Eğitim Denetiminin Kuramsal Temelleri

Pajak (1990) ğretmenlerin ve uzmanların yetişmesinde ya da öğretimin geliştirilmesinde katkıda bulunacak denetim uygulamalarında 12 alanın dikkate alınmasını önermektedir. Bu zellikler tüm eğitim ortamlarında eğitsel denetim uygulamalarında tanımlanan tavırları, becerileri ve bilgi alanlarını kapsamaktadır.

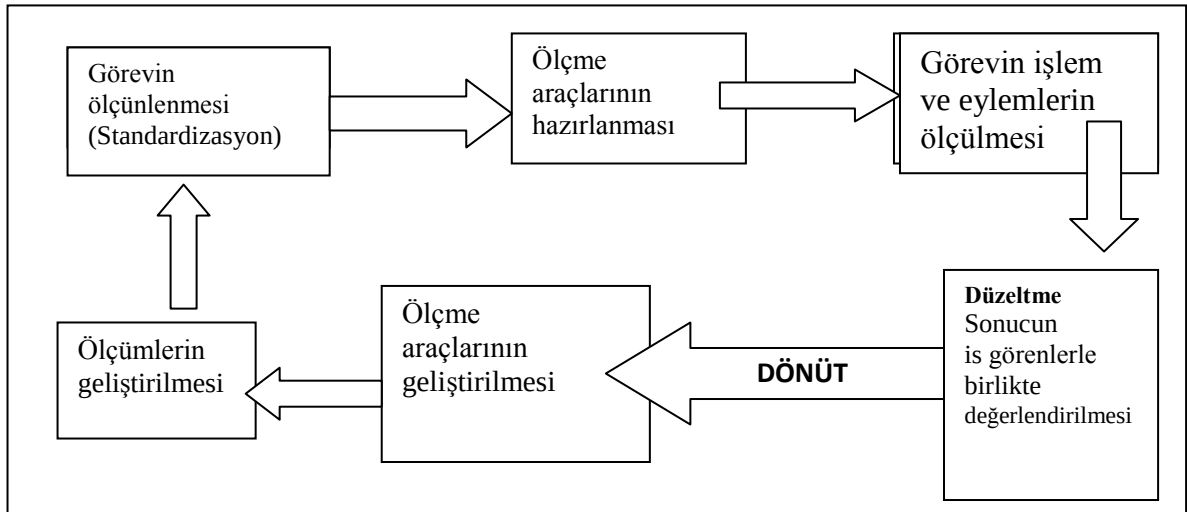
Bu alanlar:

1. İletişim: Denetim süresince öğretmenlerle yöneticilerle iletişim içinde bulunmak,
2. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi: Öğretmen ve uzmanın yetiştirilmesi için gerekli önlemleri almak ve geliştirmek,
3. Programı Geliştirme: Öğrencilerin eğitim gereksinimlerini karşılayacak eğitim programlarının geliştirilmesini ve uygulamasını koordine etmek ve desteklemek,
4. Planlama ve Değişiklik: Özel eğitim ve genel eğitim işbirliğini başlatmak ve geliştirmek,
5. Motive Etme ve Düzenleme: Tüm öğrenciler için hedeflenen amaçların başarılmasına destek olmak,
6. Gözlem ve Görüşme: Denetim süresince sınıf gözlemlerine dayalı olarak öğretmenlere geri bildirim vermek,
7. Programı Geliştirme: Öğrencilerin tüm gelişim alanlarındaki özelliklerine göre programı geliştirmek ve bütünleştirmek,
8. Problem Çözme ve Karar Verme: Eğitim ve öğretim etkinliklerinde karşılaşılan problemleri analiz etmek ve karar vermek,
9. Destek Hizmetler: Öğretmenlere materyal, kaynak, öğretim ve öğrenme desteği sağlamak,
10. Personel Geliştirme: Bir uzmanın mesleki tavırlarını, yeteneklerini ve eylemlerini tanımlamak ve yansıtmak,
11. Toplumsal Bağlantı: Okul ve toplum arasında bağlantıyı sağlamaya yardımcı olmak
12. Araştırma ve Programı Değerlendirme: Eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi için elde edilen bilgi birikimlerinden yararlanmak,

Denetim görevini üstlenen liderler için öngörülen teknik bilgi ve uygulama becerilerinin yanı sıra insan ilişkilerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca özel eğitim uygulamalarının denetimi için müfettişlerin ek bilgi ve becerilere gereksinimi olduğu belirtilmektedir (Bays, 2001).

Denetim, okullardaki eğitim, öğretim etkinliklerinin verimini arttırmak amacı ile müfettişler veya uzmanlar tarafından öğretmenlere ve diğer görevlilere sağlanan mesleki yardım ve rehberlik hizmetlerinin tümünü içine alan bir süreçtir (Karagözoğlu, 1977).

Denetleme süreci her görev için ölçütler geliştirmeyi, görevin bu ölçütlere göre yapılmasını, ortaya çıkan hataların düzeltilmesini içerir. Denetlemenin nihai amacı, işgörenlerin özdenetimini geliştirmektir (Başaran, 2000).

Şekil 1.1.

Denetleme süreci (Başaran, 2000'den uyarlanmıştır).

1.4. Özel Eğitimin Denetimi İçin Gereksinim Duyulan Bilgi ve Beceriler

Özel Eğitim Yönetmeliği (2006) çeşitli yetersizlik kategorilerini tanımlıyor. Her yetersizlik kategorisinin özellikleri ve eğitim gereksinimleri farklılık göstermektedir. Uzmanlar her yetersizlik grubunun öğrenme özelliklerini dikkate alarak farklı programlar hazırlanmasını, farklı öğrenme stratejileri ve yöntemlerine yer verilmesini önermektedirler. Bu farklılıklar karşısında özel eğitim uygulamalarının denetiminin

etkili olarak gerçekleştirilebilmesi için özel eğitimin denetiminden sorumlu olan yöneticilerin ve müfettişlerin sahip olması gereken roller ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda denetçinin rollerini şu açıklanmaktadır; (1) yetersizlikle ilgili özel bilgi ve beceriler (2) denetçi becerileri (3) okul yönetimince gereksinim duyulan yeterlikler (4) işbirliği liderliği ve rol karmaşası (5) müfettişlerin ve yöneticilerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde yetiştirilmesidir (Clouse, 1993; Farley, 1991; Fidler, 1986; Frohoff ve Lindle, 1998; Johnson, 1987; Johnson ve Burrello, 1988; Quigney, 1992).

1.4.1. Yetersizlikle İlgili Özel Bilgi ve Beceriler: Zihinsel yetersizlik gösteren bir öğrenci ile işitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gereksinimleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle denetim görevini üstlenen bir liderin, eğitilecek grubunun özellikleri, eğitim gereksinimleri ve öğretim uygulamaları alanında deneyimi ve yaşantısı olmalıdır. Breton ve Donaldson's (1991) kaynak öğretmenlerin, yararlanacağı bir yönetici ve denetçi görevini yapacak liderin olmadığını, Clause (1993) ise özel eğitim öğretmenlerinin, aynı alanda yetişmiş ve uzmanlaşmış kişiler tarafından denetimin yapılmasının daha yararlı olacağını ifade etmektedir.

1.4.2. Denetçi Becerileri: Özel eğitim alanında denetim görevini üstlenen liderler, yetersizlik ile ilgili bilgi ve becerinin yanı sıra, insan ilişkilerine ve yönetim ile ilgili becerilere sahip olması öğretmenlere mesleki rehberlik hizmetlerinin sunulabilmesi bakımından önemli görülmektedir. Fidler (1986) özel eğitim uygulamaları denetimi sürecinde görev alan denetçilerin bu alanla ilgili yeterliklerin önemli olduğunu ve özel eğitimin denetimi rollerinde yardıma gereksinimleri oldukları ifade etmektedir. Johnson ve Burrello (1988) özel eğitim yönetimi ve denetimi konusunda yaptığı araştırmada, personel ve özel eğitim uygulamalarının etkililiği ile ilgili önemli kritik başarı etmenlerini sıralamaktadır. Denetim görevini üstlenenler, öncelikle özel eğitim öğrencisinin akademik, davranış ve sosyal becerisinin gelişimine hizmet edecek etkili öğretim programı ve hizmetler sağlamalıdır. Daha sonra özel eğitim ve genel eğitim sürecinin işbirliği içinde bulunmasını ve bu amaçla personel yetiştirilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Denetici becerileri olarak; (1) öğretmenleri destekleme (2) problem çözebilme (3) planlama ve değişiklikler hakkında yönetimle iletişim kurabilme

(4) sorumlu ve tutarlı davranma ve (5) toplumsal ilişkiyi artırmak olarak belirlenmektedir.

1.4.3. Okul Yönetimince Gereksinim Duyulan Yeterlikler: Özel eğitimin yapılanmasında ve denetiminde okul yöneticilerinin bilgi ve becerileri de önemlidir. Özel gereksinimi olan öğrenciler farklı eğitim ortamlarında eğitimlerine devam etmektedirler. Özellikle son yıllarda kaynaştırma uygulamaları olarak nitelenen genel eğitim ortamlarında eğitilmeleri giderek artış göstermektedir. Bu nedenle genel eğitim yöneticileri ve öğretmenleri özel eğitim alanında yeterli bilgi ve becerilerle donatılmalıdır. Farley (1991)'in genel eğitim yöneticileri ve öğretmenleri ile yapmış olduğu çalışmada özel eğitim alanındaki beş yeterlik alanını belirlemiştir. Bunlar: (1) iletişim, (2) personel gelişimi, (3) öğretmenlerin sistemli değerlendirilmesi, (4) işbirliği ve (5) öğretimsel planlamadır. Bu alanlar ile ilgili olarak okul yöneticilerinde ve öğretmenler de bulunması gereken yeterlikleri:

- (a) Özel eğitim programlarının amaç ve beklentileri ile ilgili olarak öğretmenlere açık yönergeler ve etkili destek sağlanmalı,
- (b) Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerle tüm okul personeli ile etkileşim içinde olmalı,
- (c) Genel eğitim ve özel eğitim öğretmenlerine, her fırsatta özel gereksinimi olan öğrencilerle eğitim uygulaması ve alıştırmalar için fırsatlar sağlanmalı,
- (d) Yeni öğretmenlere sürekli destek ve yardım sağlanmalı,
- (e) Öğretim müdahalelerinde gerekli kaynak sağlanmalı,
- (f) Öğretimin geliştirilmesi için çeşitli yeniliklere yer verilmesi teşvik edilmeli,
- (g) Öğretimin etkililiğini geliştirmek için sürekli olarak program değerlendirilmeli ve gözden geçirilmesi olarak belirtmektedir (Farley, 1991).

1.4.5. İşbirliği Liderliği ve Rol Karmaşası: Özel eğitim uygulamalarının başarıya ulaşmasında bir başka yeterlik alanı ise uzman, öğretmen, denetçi ve yöneticinin işbirliği içinde çalışabilmesidir. Swan (1998) çağdaş özel eğitim uygulamalarının denetiminde işbirliğinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, işbirliğini koordine edecek lidere de gereksinim olduğunu belirtmektedir. Öğretmen, yönetici ve denetçinin işbirliği

içinde çalışabilmesi belirli alanlarda uyum içinde olabilmelerine bağlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda ekip çalışmasının nitelikli olmadığı ve işbirliği için gerekli bilgi ve becerilerin kullanılmadığı gözlenmiştir (Johnson,1987). Frohoff ve Lindle (1998) okul müdürü ve özel eğitim yöneticisinin potansiyel çatışma alanları ve rolleri hakkında yapmış olduğu araştırma da; özel eğitim programının denetimi ve yönetimi ile ilişkili görevler alanında özel eğitim yöneticilerinin sorumluluklarını algılama da önemli farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alanlar; mali yönetim, personel yönetimi, hizmet içi ve mesleki gelişim, program gelişimini değerlendirme, planlama ve öğretim, öğrenci hizmetleri, genel eğitim ile ilişkiler, toplumla ilişkiler, siyasi ve yasal alanlar ve değerlendirmeyi içermektedir.

1.4.6. Müfettişlerin ve Yöneticilerin Hizmet Öncesinde ve Hizmet İçinde Yetiştirilmesi: Türkiye’de genel eğitim hizmetlerinin denetimini gerçekleştiren ilköğretim müfettişleri aynı zamanda özel eğitim hizmetlerinin denetimini de yapmaktadır. İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetiminde bilgi, deneyim ve yeterliklerinin sınırlı olduğu gözlenmektedir. Fidler (1986) yaptığı çalışmada özel eğitim uygulamalarının denetiminde öğretmenlerin yeterli bilgi ve becerilerle hazırlanmadan bu görevi sürdürdüklerini açıklamaktadır.

1.5. Özel Eğitim Uygulamalarının Denetimine İlişkin Araştırmalar

Bu kısımda özel eğitim uygulamalarının denetimi alanında yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir. Özel eğitim uygulamalarının denetimi alanında yurt içinde yapılan bilimsel çalışmalar yok denecek kadar az olduğu için ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme konusunda yapılan araştırmalara da yer verilmiştir.

Selvi (2008), yaptığı araştırmada ilköğretim müfettişlerinin, özel eğitim kurumlarının denetimine ilişkin sorunları ve çözüm önerilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, 16 ilköğretim müfettişi ve yardımcısı ile 50–60 dakika süren görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen görüşme verileri niteliksel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak özel eğitim alanından yetişen müfettiş yardımcılarının yeteri kadar yararlanılmadığı, özel eğitim alanından gelen bilgi birikiminin genel eğitime olumlu katkı yaptığı, özel eğitim kurumlarının etkili denetimi için özel eğitim gruplarının oluşturulması veya özel

eğitim kurumlarının denetimlerinin bakanlık statüsüne alınması, farklı alanlardan yetişen müfettişlerin özel eğitimde öğretmen denetiminde problem yaşadıklarına ilişkin bilgilere ulaşılmıştır.

Beral (2004), çalışmasında özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin ve ilköğretim denetçilerinin özel eğitim uygulamalarının denetime ilişkin görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada betimsel yöntem izlenmiştir. Çalışma grubunu 2003-2004 öğretim yılında Eskişehir ilinde görev yapan özel eğitim okulları öğretmenleri ve ilköğretim müfettişleri oluşturmaktadır. Araştırma verileri öğretmenler ve denetçiler için hazırlanan görüşme formu kullanılarak bireysel görüşme yoluyla toplanmış. Toplanan verilere betimsel analiz uygulanmış. Araştırma bulgularına göre, özel eğitim okullarında denetimle ilgili öğretmen ve denetçi görüşlerinin özel eğitime gereksinimi olan öğrencinin tanınması, uygun ortama yerleştirilmesi, eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi, aile eğitim çalışmalarının denetlenmesi, bireyselleştirilmiş eğitim programlarının değerlendirilmesi, eğitim öğretim sürecinde rehberlik yapılması, öğretmeni mesleki olarak geliştirmesi ve sorunlarını çözme yaklaşımlarıyla ilgili görüş farklılıkları bulunmuştur. Öğretmenin, öğrencinin beceri alanlarıyla ilgili topladıkları bilgiler, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde, ders anlatma yöntem ve tekniklerinin kullanılmasında, öğretmenin mesleki eğitimi hakkında bilgi almada, başka alanlardan gelmiş öğretmenler olduğunda, hizmet içi eğitim verilmesine ilişkin konularda tama yakın görüş birliği sağlanmıştır. Denetçiler ve öğretmenler, denetçilerin alanda yetişmiş bireyler olması gerektiği, alandan yetişmiş denetçilerle özel eğitimin geliştirilebileceği konularında da görüş belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarında özel eğitimde denetim ve rehberliğin amacına uygun olarak yapılamadığı, öğretmenler ve denetçiler arasında görüş farklılıkları olduğu, denetçilerin kendilerini özel eğitimin denetiminde yetersiz gördükleri, özel eğitimde yanlış ve eksik uygulamaların saptanması, düzeltilmesi ve geliştirilmesi için iyi bir denetim ve rehberlik yapılmasına gereksinim duyulduğu tespit edilip önerilerde bulunmuştur.

Ağaoğlu (2001), “İlköğretim Denetçilerinin Branşlaşması” araştırmasında; ilköğretim denetçileri, iş yüklerinin fazla olmasına karşın, iş yüklerine göre sayıca az olduklarını, bu nedenle kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmekte zorlandıklarını ve denetlemekle yükümlü oldukları bireylere çağdaş denetim yaklaşımlarında önerilen

rehberliği yeterince yapamadıklarını belirtmiştir. Özellikle, soruşturma görev boyutunun, rehberlik ve mesleki yardım görevlerinin yerine getirilmesini engellediğini de belirtmiştir.

Danyeri (2001), “İlköğretim Müfettişlerinin Rehberlik Rollerini Gerçekleştirme Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı araştırmada; ilköğretim müfettişlerinin rehberlik rollerini gerçekleştirme düzeyleri ile ilgili olarak; öğretmen, yönetici ve ilköğretim müfettişlerinin görüşleri arasında farklılıklar ortaya çıktığını, öğretmenlerin %87’i, yöneticilerin %72’i ilköğretim müfettişlerinin rehberlik rollerini, “hiç” ile “kısmen” arasında gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Yıkılmış, Cerit, Yıldız ve Akgün (2001), özel eğitim okullarında teftiş etkinliklerinin etkililiğini öğretmen görüşleri açısından belirlemeyi araştırmışlardır. Öğretmenlerin görüşlerine göre denetçilerin özel eğitim okullarının denetimini etkili bir şekilde yürütebilmeleri için yerine getirmeleri düşünölen etkinliklerin çoğunluğunda yetersiz oldukları sonucuna varmışlardır.

Gürsel (1999), zihin engelli öğrencilerin öğretiminden sorumlu okul, kurum ve öğretmenlerin denetiminde ilköğretim denetçilerinin karşılaştıkları sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim denetçilerinin zihin engelli öğrencilerin öğretiminden sorumlu okul, kurum ve öğretmenlerinin denetiminde kendilerini yeterli görmedikleri bulunmuştur.

Akşit (1996), öğretmen, yönetici ve denetçilerin, işitme engelliler okullarındaki denetim etkinliklerini nasıl değerlendirdiklerini ortaya çıkarmak üzere bir çalışma yürütmüştür. Öğretmen ve yöneticiler, denetçilerin işitme engelliler okullarının denetimi sırasında yönlendirme, eşgüdüm, rehberlik, öğreticilik, araştırma yeterliliklerinde başarısız oldukları, konuşma eğitimine ilişkin yöntemleri göz önünde bulundurmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca denetçilerin, öğretmenleri öğretme-öğrenme etkinliklerinin planlanmasında, ders aracı seçme konusunda yönlendirmediği, soruşturma rollerinin rehberlik ve yardım rolleriyle uyuşmadığı, diğör alanlarda kendilerini yeterli gördükleri görüşünde olduklarını saptamıştır.

Gedik (1996), ilköğretim müfettişlerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını etkileyen değişkenlerin saptanması amacıyla araştırma yapmış. Araştırmanın evrenini Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak görev yapan toplam 166 ilköğretim müfettişi oluşturmuş. Araştırmada ilköğretim müfettişlerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla anket ve tutum ölçeği kullanılmış. İstatistikî işlemler sonucunda, ilköğretim müfettişlerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını ilköğretim müfettişlerinin: (1) eğitim düzeyleri, (2) hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla özel eğitime ilişkin aldıkları ders, kurs ya da seminer, (3) özel eğitim okul veya sınıflarında öğretmenlik ve/veya yöneticilik yapmış olmaları, (4) özel eğitim okul ve sınıflarının teftişinde görev yapmış olmaları, (5) çevrelerinde engelli bireylerin bulunması gibi değişkenlerinin herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Büyükşık (1989), tarafından yapılan; ilköğretim müfettişlerinin rehberlik etkinliklerini gerçekleştirme düzeyleri ile ilgili araştırmada; okul müdürleri ve öğretmenler rehberlik etkinliklerinin gerçekleştirme düzeyinin düşük olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Eğitim sisteminde yeniliklerin uygulanmadığını ve eğitim teknolojisi konusunda ilköğretim müfettişlerinin yetersiz olduklarını belirtmiştir.

Sarı (1987), Çorum İli ilköğretim müfettişlerinin ilköğretim öğretmenlerine yapması gerektiği rehberliğin yeterliliği ile ilgili olarak yapılan araştırmada; öğretmenlerin başarılı çalışmaya isteklendirilmesinde şehir ve köy öğretmenlerinin olumsuz görüş bildirdikleri, ilköğretim müfettişlerinin ise iyi derecede görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin mesleki yayınları izlemesinde, yetenekleri ortaya çıkarmasında ve sorunların çözümünde, köy ve şehir öğretmenleri "az," müfettişler ise, "iyi ve orta" derecede görüş ileri sürmüşlerdir.

Öz (1977), ilköğretim müfettişlerinin rolleri gereği uygulamada var olan mesleki etkinliklerinin, yasaların gerektirdiği ve çağdaş teftiş anlayışının öngördüğü esaslara göre yeterlik durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı araştırmada; 912 ilköğretim müfettişi ve 1065 öğretmene anket uygulanmıştır. Anketin değerlendirilmesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmenlere göre; ilköğretim müfettişlerinin kendilerinden yasal olarak beklenen görevleri tam olarak yerine getiremedikleri, eğitim enstitüsü ve kurs çıkışlı olanlar arasında herhangi bir farkın olmadığı, mesleki tecrübenin yasaların uygulanmasında önemli bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Eğitim enstitüsü mezunu ilköğretim müfettişlerinin, kurs çıkışlı ilköğretim müfettişlerine göre çağdaş teftiş anlayışına daha fazla önem verdikleri,

hizmette kıdemli olan müfettişlerin daha verimli oldukları yönünde görüş ileri sürülmüştür. Türk Eğitim Sisteminde ilköğretim müfettişlerinin önemli bir role sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Bays (2001), tarafından yürütülen araştırmada Grounded Teori olarak adlandırılan varoşlardaki devlet okullarında, özel eğitim uygulamalarının denetimi incelenmektedir. Araştırma, varoşlardaki 9 ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Veriler özel eğitim yöneticisi, genel ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşan 34 katılımcıdan okul ortamında yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Veri analizi işlemleri etkili koşullar, stratejiler ve denetim ile ilgili amaçlara göre tanımlanmıştır. Araştırmada, müdürün denetiminde denetçilerin rolü araştırılmıştır. Öncelikli yeterlikler; (1) denetçiler karşısında yönetim ve idarenin yeterlikleri, (2) yetersizliği olan öğrencilerin öğretim sürecinin denetiminde yasal uygulamalar ve (3) öğretimin denetimi sürecinde öğretmenlerin değerlendirilmesini boyutlarında tanımlanmıştır. Değişkenler olarak yöneticilerin sayısı, zamanı ve kayıt etme gibi sistematik koşulları dikkate alınmıştır. Özel eğitim alan bilgisi ve öğretmenlerin yeterlik algıları gibi kişisel koşullar araştırmanın bulgularını oluşturmuştur. Müdürler asıl denetçiler olarak ele alınmaktadır. Müdürün denetim sorumluluğu için üç stratejiden yararlanılması önerilmektedir; (1) değerlendirme sürecini gözlemesi, (2) gezerek denetim yapması ve (3) açık ve etkili iletişim. Araştırma sonucuna göre özel eğitim yöneticilerinin öğretmenle işbirliği kurması ve iletişim içinde bulunması öneriler arasında yer almaktadır. Öğretmenlere ise özel eğitim koordinatörü ve yeni öğretmenlere rehberlik sorumluluğunun verilmesi önerilmektedir.

Frank-Randall (1998), yetersizliği olan öğrencilerin kaynaştırıldığı okullarda sorumluluk alan genel ve özel eğitim öğretmenlerin denetçiye özgü davranışlarını incelemiştir. Mesleki işbirliği, güven, destek gibi denetici davranışları likert tipi ölçek ve açık uçlu sorularla veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde, okul müdürü ve yardımcılarının kaynaştırma programını uygulayan öğretmenlerin değerlendirilmesinden sorumlu olduğunu, sınıf ziyaretleri ve öğretim etkinliklerin denetiminin okul müdürü ve yardımcıları tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmada genel ve özel eğitim öğretmenleri arasında öğretim düzeyi, engellilik koşulları ve işbirliği süresi bakımından ayırt edilebilir bir farklılığın olmadığı

bulunmuştur. Anket soruları 3 grupta analiz edilmiştir: Birinci grupta denetim etkinliklerine yer verilmiştir. Denetim etkinliklerinin ekip anlayışı ile gerçekleştirildiği ve işbirliğine önem verildiği saptanmıştır. Denetimin öğretim stratejileri ve personel geliştirme üzerindeki etkisinin zayıf olduğu, akran denetimi uygulamasının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. İkinci grupta ise denetim programını geliştirme ve uygulamaları açıklanmıştır. Hazırlanan denetim programları tam olarak uygulanamamıştır. Sonucu değerlendirme, akran değerlendirmesi, klinik denetim, bilişsel denetimin uygulanabilen modeller arasında yer aldığı belirtilmektedir. Üçüncü grupta da okul kültürüne yer verilmiştir. Okul ortamlarında güven ve mesleki işbirliğinin var olduğu saptanmıştır. Ancak ekip denetiminin yetersiz olduğu ve özel eğitim uygulamalarının sadece sonuca dayalı olarak değerlendirildiği bulunmuştur.

Fidler (1996), özel eğitim öğretmenlerinin ve müfettişlerinin etkili denetim için, gerekli gördükleri beceri, bilgi ve değer algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Ayrıca, hizmet içi eğitim program için yararlı olabilecek içerik belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, 12 özel eğitim müfettişi ve onların denetlediği 36 öğretmen örneklem olarak alınmıştır. Veriler, görüşme ve anket yoluyla toplanmıştır. Müfettişlerin, zamanlarının %50'sini öğretmenlerle doğrudan iletişim kurarak geçirdikleri gözlenmiştir. Müfettişler ve öğretmenler için öngörülen en önemli görevin kişisel ve mesleki gelişim için destekleyici olmanın özel eğitim çalışmalarını olumlu yönde etkileyebileceği belirlenmiştir. Bu görevin yanı sıra iletişim, esneklik, sorunları çözebilme, işbirliği ve uyum içinde çalışabilme özellikleri de önemli olduğu ortaya konulmuştur. Müfettişlerin çoğunluğu öğretmenlerin bilgi, beceri ve değer özelliklerinin özel eğitim uygulamaları için yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Clouse, (1993), özel eğitim öğretmenlerinin ve müfettişlerin program ve genel denetim hakkındaki düşüncelerini araştırmıştır. Araştırmada 20 özel eğitim öğretmeni ve 6 özel eğitim müfettişinin düşünceleri ayrıntılı görüşmeler yoluyla alınmıştır. Elde edilen veriler niteliksel analiz ve açıklayıcı istatistik analiz ile değerlendirilmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin çoğu, program denetiminin genel denetime göre daha yararlı olduğunu, özellikle yeni öğretmenler için daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler müfettişlerden gözlem yapmalarını, yapılan gözleme göre dönüt ve rehberlikte bulunmalarını beklemektedir. 6 müfettişten 4'ü genel denetimin daha uygun olduğunu

belirtmektedir. Program denetiminin, öğretmenle iletişim kurabilmek, öğretimin devamlılığını sağlamak ve rehberliğe hizmet etmesi bakımından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

White (1993), özel eğitim, genel eğitim öğretmenlerinin ve yöneticilerinin algılarına göre özel eğitim programlarının denetiminde ilkökul müdürlerinin davranışlarını incelemiştir. Araştırmanın verileri anket ve ayrıntılı görüşmelerle elde edilmiştir. 6 ilkökulda 6 müdür ve 104 genel eğitim öğretmeni ve 11 özel eğitim öğretmeni çalışma grubu olarak alınmıştır. Bu araştırmadan elde edilen başlıca bulgular ise şunlardır:

- Her yöneticinin özel eğitim yasasına dahil olması gerektiği,
- Genel eğitim öğretmenlerinin %34.8'nin, özel eğitim öğretmenlerinin %72.7'nin okul müdürlerinin özel eğitim ile genel eğitimin entegrasyonu için gayret göstermesi gerektiği,
- Genel eğitim öğretmenlerinin %34.8'inin, genel eğitim programlarının öğrencilerin özelliklerine göre bireyselleştirilmesi ve uyarlanmasında, okul müdürlerinin öğretmenlere destek olması gerektiği,
- Özel eğitim öğretmenlerinin pek çoğunun okul yöneticilerinin denetim konusunda yetersiz ve tutarsız olduklarını, özel eğitim programlarının yöneticiler için öncelikli olmadığı,
- Müdürlerin program ve öğretim kararlarına katılmadıkları
- Özel eğitim öğretmenleri ile genel eğitim öğretmenlerinin, okul müdürünün özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin başarısı için yüksek beklentiler içinde olduğu yönündeki algıları, özel eğitim öğretmenleri (%72.7) ile genel eğitim öğretmenleri (%30.2) arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirtilmektedir.

Breton ve Donaldson (1991), tarafından yapılan çalışmada, kaynak oda öğretmenlerinin denetim biçimi, yararları ve sıklığına ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Araştırma verileri 73 maddelik anket ile toplanmıştır. Kaynak oda öğretmenleri, denetimin idarecilerden biri tarafından yapılmasının daha yararlı olduğunu, denetim çalışmalarının %74'ünde rehberlik yapılmadığı belirtilmiştir. Yapılan denetimlerin %14'ü ortaklaşa denetim, %6

yönlendirici denetim, %6 baskın denetim türünde olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin %26'sı öğretim performansına göre değerlendirilmediklerini, denetim yapılmadan gerçekleştirilen iletişimin daha yararlı olduğunu belirtmişlerdir.

Farley (1991), yürüttüğü araştırmanın amacı, müdürlerin ve öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak özel eğitim programlarının etkili denetiminin çerçevesini oluşturmaktır. Ayrıca programların denetiminde karşılaşılan engeller, önem ve süre de araştırılmaktadır. Çalışma da veriler anket yolu ile toplanmış ve ANOVA ile analiz edilmiştir. Özel eğitim uygulamalarının denetimine ilişkin davranışlar 5 grupta ele alınmıştır. Bu davranışlar literatür taraması sonucu; iletişim, personel gelişimi, öğretmenlerin düzenli değerlendirilmesi, işbirliği ve eğitim programı olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ise hem genel eğitim hem de özel eğitim müdürlerinin eğitim denetiminde göstermesi gereken davranışların çoğunu göstermedikleri görülmüştür. Genel eğitim öğretmenlerine göre özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerden yeterli denetim almadıklarını belirlenmiştir. Denetim engeli olarak müdürler yeterli zaman bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

1.6. Problem

Özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerinin özel eğitim alanında yeterliklerinin, hizmet öncesinde ve hizmet içinde artırılmasının büyük önem taşıdığı yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalarla desteklenmektedir. Öğretmenlere özel eğitim alanında yeterliklerin verilmesinde, denetim görevinde bulunan ilköğretim müfettişlerine önemli görevler düştüğü anlaşılmaktadır. Özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin öğretmenlere rehberlik görevlerinde bulunması şu nedenlerden dolayı önem taşımaktadır.

Özel eğitim alanında var olan yasalar ve yönetmelikler ilköğretim müfettişlerine, sınıfında özel gereksinimi olan öğretmenleri denetleme ve rehberlikte bulunma görevi vermiştir. Bu görevi yerine getirmeleri özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin yetişmesinde katkı sağlayacaktır.

Eğitim alanında yapılan yeni düzenlemeler tüm öğrencilerin eğitsel amaçlarının kazanımını artırmak amacıyla özel ve genel eğitimde denetim uygulamalarına yer verilmesini öngörmektedir. Örneğin, normal sınıflarda yetersizliği olan öğrencilerin

kaynaştırılması, öğretimin bireyselleştirilmesi eğitim ve öğretimin daha etkili ve verimli hale gelmesine yönelik çabalaradır. Denetim uygulamaları ile özel eğitim düzenlemelerinin uygulanmasında öğretmenlere yardımcı olabileceği belirtilmektedir.

Özel eğitim görevinde bulunan çok sayıda öğretmenin özel eğitim alanındaki yeterlilikleri sınırlıklar göstermektedir. Bu alanda görev yapan öğretmen hareketliliği yoğunluk göstermektedir. Etkili denetim sürecinde öğretmenlere destekte bulunulması ile onların bu alanda daha iyi çalışmalar yapmasına yardımcı olması beklenmektedir.

Türkiye’de özel eğitim uygulamalarının denetim görevi ilköğretim müfettişlerine verilmiştir. Bu alanda hizmette bulunan müfettişlerin daha çok genel eğitim ile ilgili deneyimleri ve uygulamaları bulunmaktadır. İlköğretim müfettişlerinin bu alanda etkili ve verimli bir rehberlik görevinde bulunabilmesi için özel eğitim alanında bilgi ve becerilerle donatılmış olması gerekmektedir.

Tüm eğitim ortamlarında özel eğitim uygulamalarının başarıya ulaşmasında yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı öğretmenlerin denetime tabi tutulmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Özel eğitim alanında var olan yasalar ve yönetmelikler bu denetim görevini ilköğretim müfettişlerine vermektedir. İlköğretim müfettişlerine verilen görevlerin özel eğitim uygulamalarına ne derecede yansıdığı bilinmemektedir. Araştırma, özel eğitim alanında yapılan denetim uygulamalarında ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi gereksiniminden kaynaklanmaktadır.

1.7. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı farklı eğitim ortamlarında öğrenimlerine devam eden özel gereksinimi olan öğrencilerin öğretiminden sorumlu öğretmenlerin denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerini gerçekleştirilmesine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaca yönelik olarak bu çalışmada iki aşama yer almaktadır.

Araştırmanın ilk aşamasında “Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ)” geliştirilmesi için, geçerlik ve güvenilirliğinin sınanması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır:

1 ÖZDİGÖ ilköğretim müfettişlerinin mesleki görevlerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?

İkinci aşamada ise özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmede öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin görüşleri nasıldır?
2. Öğretmenlerin,
 - (a) cinsiyetlerine,
 - (b) özel eğitim alanında eğitim alıp almadıklarına,
 - (c) mesleki kıdemlerine,
 - (d) yapılan rehberliğe,
 - (e) çalıştıkları kurumlara göre özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşleri farklılaşmakta mıdır?

1.8. Önem

İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, öğretmenlere mesleki rehberlik ve yardıma ilişkin rol ve sorumlulukları ile özel eğitim hizmetlerini yerine getirirken karşılaşılabilecek sorunlarla baş etmede ve özel eğitim uygulamalarında ki öğrencilerinin gereksinimlerinin üst düzeyde karşılamasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ile özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerinin gerçekleştirmede öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. İlköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için ilköğretim okulu ve özel eğitim kurumlarında, sınıfında özel gereksinimi olan öğrenci bulunan öğretmenlere ilköğretim müfettişlerinin özel eğitime ilişkin mesleki rehberlik ve yardım yapabilme konusundaki gereksinimlerin belirlenebilmesi olasıdır.

Araştırmanın sonunda ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarında mesleki rehberlik görevlerinin, öğretmen görüşlerinin ortaya çıkması ve bu alanda gerek üniversitelerin eğitim yönetimi ve denetimi ile özel eğitim programlarında, gerekse de ilköğretim müfettişlerinin eğitimi veren kurumların araştırmadan elde edilecek bulgulardan yararlanması umulmaktadır. İleri araştırmalarda da özel eğitimde ilköğretim müfettişlerine rehberlik alanında yapılacak çalışmalarda araştırma bulgularından yararlanılabileceği düşünülmektedir.

1.9. Sınırlılıklar

1.Araştırma verileri, Eskişehir İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan ilköğretim okullarında, sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunan sınıf ve branş öğretmenlerinin, özel eğitim okullarında ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayanmaktadır.

2.Bulgular, 2009 yılı Aralık ayı ile 2010 yılı Şubat ayında Eskişehir Merkez Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki özel eğitim uygulamalarına katılan 407 genel ve özel eğitim öğretmeninden toplanan verilerle sınırlıdır.

1.10. Sayıtlar

1.Araştırmaya katılan öğretmenlerin araştırmaya gönüllü katıldıkları ve görüşme sorularına objektif yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

1.11. Tanımlar

Mesleki Yardım ve Rehberlik: Okul çalışmalarının çevreye, yeni atananların göreve uyumu, kendi kendilerini yetiştirmeleri, öğrencileri tanıma, araç-gereç kullanma, ders işleme, değerlendirme gibi öğretimle ilgili konularda ve okul çevre ilişkileri, öğrenci rehberliği, sınıf öğretmenliği gibi eğitimle ilgili konularda yapılacak her türlü yol gösterme ve yardımcı olma sürecine denir (Başar 1993, Bursalıoğlu 1982, Karagözoğlu, 1977, MEB 1982).

İş Başında Yetiştirme: Birey bir işte çalışırken çalışma ve yetiştirme süreçlerinin birlikte işletilmesine göre düzenlenmiş olan etkinliklere denir (Başar 1993; Denova, 1971).

Özel Eğitim Okul Ve Kurumları: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemlerin uygulandığı, Bakanlığa bağlı her tür ve kademedeki yatılı ve gündüzlü resmî ve özel okul ve kurumlardır (MEB, 2006).

Özel Gereksinimli Birey: Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey (MEB, 2006).

Öğretim Uyarlamaları: Öğretmenin, sınıftaki tüm öğrencilerin kendi hızlarında öğrenebilmeleri için, öğretim materyali, öğretimin hızı, öğretim yapılan dersin içeriği, verdiği ödevler ile sınavlarda yapabileceği düzenlemeler ve değişikliklerdir.

Teftiş (Denetim): Bir görevin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan araştırma, denetleme, denetim (Türkçe Sözlük TDK)

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde, sırasıyla çalışma grubu, araştırma modeli, araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özellikleri, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve düzenlenmesi ile toplanan bilgilerin işlenmesine ilişkin istatistiksel çözümleme yöntemleri açıklanmaktadır.

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2009-2010 öğretim yılında Eskişehir Merkez Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı;

- a) 75 ilköğretim okulunda sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan 278 öğretmen; (EK-IV, EK-V)
- b) 3 Özel eğitim okulu ile 16 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan 205 öğretmen oluşturmuştur. (EK-VI)

Bu okullarda görev yapan ve sınıfında özel gereksinimi öğrencisi olan öğretmenlerin toplam sayısı 483'dür. Araştırma grubu ile ilgili sayısal veriler Tablo 2.1'de sunulmuştur.

Tablo 2.1.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Dağıtılan Ölçek Sayısı		Yanıtlanan Ölçek Sayısı		Yanıtlanmayan Ölçek Sayısı		Değerlendirme Dışı Bırakılan Ölçek Sayısı		Değerlendirmeye Alınana Ölçek Sayısı	
Sayı	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
(n)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	
483	430	89	53	10.9	23	4.7	407	84.2	

Tablo 2.1 de görüldüğü üzere, Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nden elde edilen okul ve öğretmen sayılarına göre ulaşılan 483 öğretmenden 430'u (% 89) Ölçeği yanıtlarak, görüşlerini bildirmişlerdir. Çalışma grubu içinde yer alan 53 öğretmen raporlu-izinli olması nedeniyle ölçeği yanıtlamamıştır. Ölçeğin toplanmasından sonra yapılan incelemeler sonucu 23 ölçeğin madde seçeneklerini boş bırakması, bazı maddelerin yanıtlanmaması nedeniyle 23 ölçek değerlendirme dışı bırakılmıştır. Değerlendirme dışı bırakılan ölçekler çıkarıldıktan sonra 407 (% 84,2) ölçekten veriler elde edilmiştir.

2.2. Araştırma Modeli

Özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma da tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar (Karasar, 1991). Türkiye'de özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerini betimlemeye yönelik araştırmaların sınırlı oluşu ve var olan denetim içeriğinin yetersizliği, araştırmada tarama modelinin seçimin de temel etken olmuştur.

2.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Tablo 2.2.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

CİNSİYET	Öğretmen Sayısı (n)	Yüzde (%)
Kadın	265	65.1
Erkek	142	34.9
Toplam	407	100

Tablo 2.2 'de görüldü gibi değerlendirme sürecine katılan öğretmenlerin % 65.1'i bayan, % 34.9 'u erkektir.

Tablo 2.3.

Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

YAŞ	Öğretmen Sayısı (n)	Yüzde (%)
20-25 Yaş arası	24	5.9
26-30 Yaş arası	88	21.6
31-35 Yaş arası	74	18.2
36-40 Yaş arası	84	20.6
41-45 Yaş arası	50	12.3
46-50 Yaş arası	29	7.1
51 Yaş ve üzeri	58	14.3
Toplam	407	100.0

Tablo 2.3'e göre öğretmenlerin (% 5.9) 20-25 yaş arasında, (%21.6) 26-30 yaş arası, (% 18.2) 31-35 yaş arası, (%20.6)'ı 36-40 yaş arası, (% 12.3)'ü 41-45 yaş arası, (% 7.1)'i 46-50 yaş arası, (% 14.3)'ü 51 yaş ve üzeri olduğu, yaş olarak en genç öğretmenin 22 yaşında olduğu, en yaşlı öğretmenin ise 65 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 2.4.

Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretmenlikteki Kıdemi	Öğretmen Sayısı (n)	Yüzde (%)
1-5 Yıl Kıdem	78	19.2
6-10 Yıl Kıdem	89	21.9
11-15 Yıl Kıdem	92	22.6
16-20 Yıl Kıdem	44	10.8
21-25 Yıl Kıdem	38	9.3
26 Yıl ve üzeri	66	16.2
Toplam	407	100,0

Tablo 2.4'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin (%19.2)'nin 1-5 yıl kıdem, (% 21.9)'ünün 6-10 yıl kıdem, (% 22.6)'nın 11-15 yıl kıdem, (%10.8)'nin 16-20 yıl kıdem, (%9.3)'ü 21-25 yıl kıdem ve (%16.2)'u 26 yıl ve üzeri kıdemde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %63.7'nin 1 ve 15 yıl arasında mesleki kıdemi olduğu görülmektedir.

Tablo 2.5.

Çalışma Grubuna Katılan Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanında Aldıkları Eğitim

Alınan Özel Eğitim	Öğretmen Sayısı (n)	Yüzde (%)
Fakülte Özel Eğitim Bölümü	70	17.2
Fakülte de alınan Özel Eğitim dersi	41	10.1
Hizmet İçi Eğitim	135	33.2
Diğer	7	1.7
Toplam	253	62.2
Özel Eğitim dersi almayanlar	154	37.8
Toplam	407	100.0

Tablo 2.5'e göre çalışma grubundaki öğretmenlerin 70'i (%17.2) Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü mezunu oldukları, 41 (10.1) öğretmen ise Eğitim Fakültelerinin farklı bölümlerinden mezun olup sadece özel eğitim dersi aldıklarını, öğretmenlerin 135'i (%33,2 özel eğitim alanında hizmet içi eğitim aldıklarını, 7 (1.7) öğretmen ise yüksek lisans programında özel eğitim alanında eğitim aldıkları belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre çalışma grubuna katılan öğretmenlerin 253 'ü (%62.2) özel eğitim alanında farklı düzeylerde bilgi edindiklerini, 154 (%37.8) öğretmenin ise özel eğitim alanında hiç eğitim almadıkları görülmektedir.

Tablo 2.6.

Öğretmenlerin Çalıştıkları Kurumlara Göre Dağılımı

Çalışılan Kurum	Öğretmen Sayısı (n)	Yüzde (%)
İlköğretim-Kaynaştırma	231	56.76
Özel Eğitim Okulu ve Rehabilitasyon Merkezi	176	43.24
Toplam	407	100.00

Tablo 2.6'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden, 231'i (%56.76) ilköğretim okullarında (Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji, Sınıf ve Özel sınıf) branş öğretmeni olarak görev yapmakta ve özel eğitim uygulamalarına katılmaktadır. 176 (%43.24) öğretmen ise özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmaktadır.

2.4. Veriler ve Toplanması

Araştırmada, öğretmenlerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik olgusal veriler ve müfettişlerin rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerine gerçekleştirmeye ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik yargısal veriler toplanmıştır. Araştırmanın amacını gerçekleştirmeye yönelik veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan “Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği” (ÖZDİGÖ) ile elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı EK-3'de sunulmuştur.

2.4.1 Veri Toplama Aracı

İlköğretim müfettişlerinin yasal mevzuat gereği yerine getirmeleri gereken özel eğitimle ilgili rol ve sorumluluklarından yola çıkarak araştırmacı tarafından hazırlanan ÖZDİGÖ İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetimin de rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini ne düzeyde gerçekleştirdiklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 40 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert tipi derecelendirme ölçeğidir. Öğretmenlerin ölçek maddelerinde yer alan yeterli ifadelerine kendine ilişkin algısına uygun olarak; (1) “kesinlikle katılmıyorum”, (2) “katılmıyorum”, (3) “kararsızım”, (4) “katılıyorum” ve (5) “kesinlikle katılıyorum” biçiminde sıralanan seçeneklerden birisini işaretleyerek tepki vermesi gerekmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek değerler 40 ve 200'dür. Puan arttıkça ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerini gerçekleştirmede öğretmen görüşleri de artmaktadır. ÖZDİGÖ'nin geliştirilmesine ilişkin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları bulgulara açıklanmıştır.

2.4.2 Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına başlanmadan önce ilgili yönetmelik gereği Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde çalışan öğretmenlerle çalışma yapabilmek için Eskişehir İli Valiliği'nden izin alınması gerekmiştir. İzin için gerekli belgeler hazırlandıktan sonra Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü kanalıyla başvuru yapılmıştır. İzin onayı (EK-1 ve 2) alındıktan sonra Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğünce onaylanan“Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği” (ÖZDİGÖ), araştırma grubundaki öğretmenlerin sayısı kadar çoğaltılmıştır. Ölçek araştırmacı tarafından çalışma grubundaki öğretmenlere okullarında elden teslim edilmiştir. Okula gidildiği gün okulda bulunmayan öğretmenlere okul müdürü aracılığı ile ölçek ulaştırılmış ve toplanmıştır. Dağıtılan 483 Formdan 430'u teslim alınmıştır. Teslim alınan formlardan 23' ü uygun şekilde doldurulmadığından analizlere dâhil edilememiştir. 407 form değerlendirmeye alınmıştır. Verilerin dağıtılması ve toplanması yaklaşık on bir hafta almıştır.

2.4.3. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Özel eğitim uygulamalarına katılan öğretmenlerin denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme davranışlarını, öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amacı ile düzenlenen ölçekten elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümlenmiştir.

Öğretmenlerin kişisel özellikleri; cinsiyet, yaş, kıdem durumu, özel eğitim alanında aldıkları eğitim, çalıştıkları kurumlar ve müfettişlerin rehberlik yapma durumuna göre gruplamalar yapılarak, frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır.

ÖZDİGÖ'nun geçerlik güvenirliğine farklı istatistiksel işlemler ile bakılmıştır. ÖZDİGÖ'nun kapsam ve yapı geçerliliği ile madde analizine bakılmıştır. Güvenirliğe ise Cronbach Alfa iç tutarlılık ve iki yarım güvenirliği hesaplamaları ile bakılmıştır.

İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetiminde rehberlik görevlerini gerçekleştirmeye yönelik öğretmen görüşleri ile kişisel özellikler arasında farklılaşmanın olup olmadığı amacına yönelik, ikili küme karşılaştırmasında bağımsız örneklem t-testi analizine yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan istatistiksel çözümlemelerde anlamlılık düzeyi 05 olarak kabul edilmiştir. Araştırma verilerin istatistiksel özümlemesi “SPSS 17.00 for Windows” paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu istatistiksel işlemler ile ilgili sonuçlar, araştırmanın bulgular ve yorum bölümünde tablolar halinde verilmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, ÖZDİGÖ'nin öğretmenlere uygulanmasıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda oluşan bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırmanın birinci ve ikinci aşamasında yer alan sorulara ilişkin elde edilen bulgular sırasıyla açıklanmıştır.

3.1.Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ) Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Bulgular

3.1.1. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ) Geçerlik Çalışması

ÖZDİGÖ'nin, öncelikle maddelerin belirlenmesi ve içerik geçerliliğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Daha sonra ise ölçeğin yapı geçerliliğine bakılmış ve madde analizi yapılmıştır.

3.1.1.1. Maddelerin Belirlenmesi ve İçerik Geçerliği

Veri toplama aracı geliştirilirken ilk aşamada özel eğitim uygulamalarının denetimine ilişkin yerli ve yabancı alan yazın taranmıştır. Alan yazında özel eğitim uygulamalarının denetimi alanında araştırmaların yapıldığı, ancak özel eğitim sınıflarında ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve iş başında yetiştirme görevini araştırarak çalışmaya rastlanmamıştır. Genel eğitim uygulamalarında ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve iş başında yetiştirme görevini ilişkin olarak yapılan araştırmalar incelenmiştir. Alan yazında elde edilen bilgilerin yanı sıra genel eğitim denetimi alanında benzer nitelikteki ölçme araçları gözden geçirilerek özel eğitimin denetimine yönelik bir taslak ölçek

oluşturulmuştur. Oluşturulan ölçek çoğaltılarak Anadolu Üniversitesinde 10 öğretim üyesinin görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Soru maddelerinin ve anlatımlarının anlaşılır olup olmadığı ve genel olarak ölçme aracının araştırmanın amacına uygun olup olmadığına ilişkin geçerlik çalışması yapılmıştır. Ayrıca, anketin dil ve anlam bakımından anlaşılabilirliğini test etmek için 17 kişilik bir öğretmen grubu üzerinde pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar sonucunda ÖZDİGÖ'nin iletişim, program geliştirme, planlama, davranış değiştirme, öğretim ve değerlendirme sürecindeki uyarlamalar ve değişikliklere yönelik soru maddeleri yeniden düzenlenmiştir.

Geçerlik çalışması ve pilot uygulama sürecinde elde edilen verilere göre ölçeğin birinci bölümünde dokuz soru maddesi yer almıştır. Kişisel bilgiler olarak adlandırılan bölümde, öğretmenlerin cinsiyetlerini, yaşlarını, mezun oldukları programları, mesleki deneyimlerini, sorumlu oldukları sınıf ya da branşlarını, sınıfındaki özel gereksinimi olan öğrencinin özür türünü, öğretmenlerin özel eğitim alanındaki eğitim düzeylerini ve özel eğitimi uygulamalarının denetim sıklığını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Ölçeğin ikinci bölümü, özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirleme amacına yöneliktir. Bu bölümde özel eğitim uygulamalarında iletişim/işbirliği, performans belirleme, öğretimi planlama, ortam düzenlemesi, öğretim uygulamaları, ölçme ve değerlendirme, davranış kontrolü, aileye ve yönetime rehberlik ile sorumluluk konularını kapsayan 40 maddeye yer verilmiştir. Öğretmenlerin özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenebilmesinde beşli Likert tipi dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Her madde için beş seçeneğe göre ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetiminde rehberlik davranışlarını sergileme düzeyi belirlenmiştir. Seçenekler “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Her seçenek; 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlanarak değerlendirilmiştir.

3.1.1.2. Yapı Geçerliği

Yapı geçerliği boyutunda, ölçeğin faktör yapısını belirleyebilmek için açımlayıcı (exploratory) faktör analizi yapılmıştır (N=407). Faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktörle açıklamayı amaçlayan istatistiksel bir tekniktir ve yapı geçerliğini belirlemenin bir yoludur (Büyüköztürk, 2007; Tezbaşaran, 1996). Faktör analizi yapılmadan önce maddeler arasında kısmi korelasyonların ve korelasyon matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmesi beklenmektedir (Akt: Duru, 2007; Fayers & Machin, 1998; Pallant, 2001).

Alan yazına bakıldığında, verilere faktör analizi uygulanabilmesi için minimum KMO değerinin 0.60'ın üzerinde olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2007; Duru, 2007; Pallant, 2001). Maddelerin faktörleştirilmesinde, Kaiser normalleştirmesine göre her bir faktörün özdeğerinin en az 1.00 olması, her bir faktöre yüklenen maddelerin faktör yük değerinin en az 0.30 değerine sahip olması ve bir maddenin yüklendiği faktördeki değerinin diğer faktörlerdeki değerinden en az 0.20'den fazla olması ölçüt olarak kullanılmıştır (Duru, 2007).

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi yapılmadan önce maddeler arasında kısmi korelasyonların ve korelasyon matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. Yapılan analizlerde, 40 maddenin faktör analizi için KMO değerinin 0.96 olduğu görülmüştür. Analiz sonucuna bakıldığında, KMO değerinin istenilen minimum değerin oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 40 maddenin Barlett testi sonucu, [$\chi^2 = 20067,385$ df=780, $p < .000$] olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla açımlayıcı (Exploratory) faktör analizi, faktörleşme tekniği olarak da temel bileşenler analizi seçilmiştir.

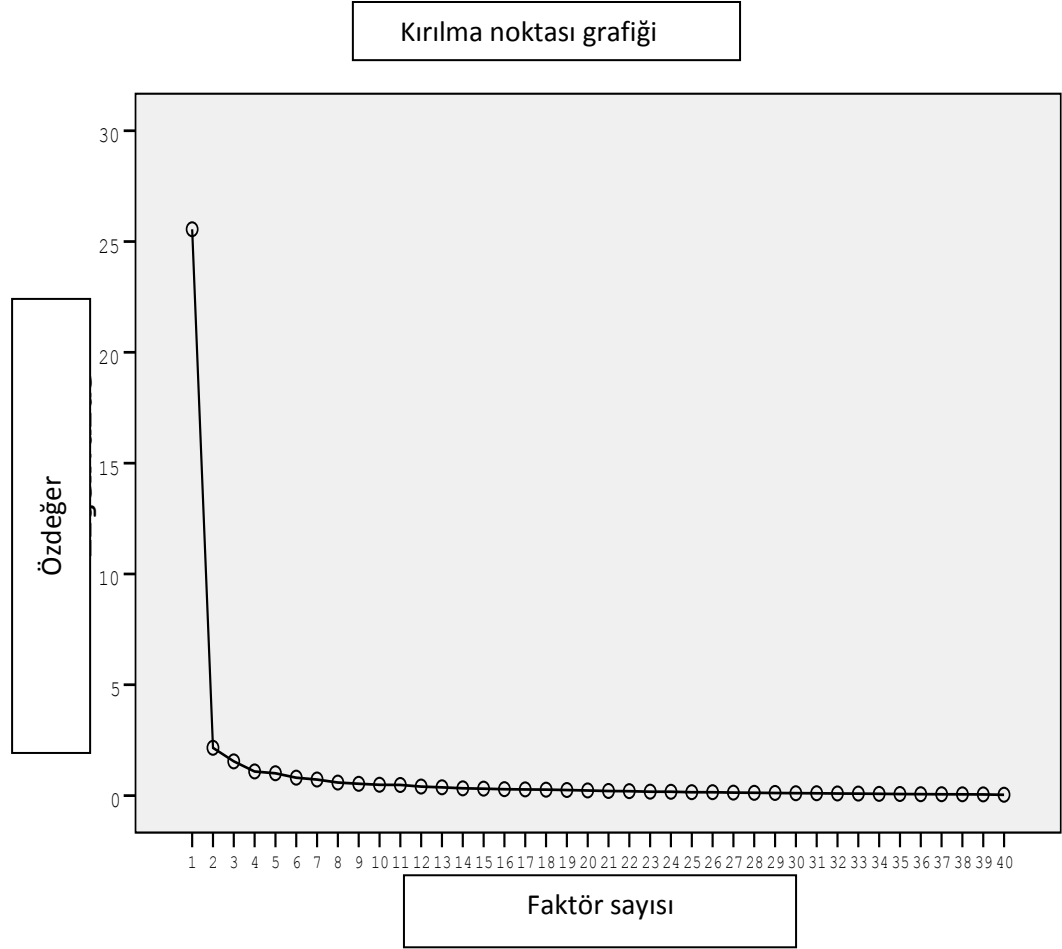
Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için, Kaiser normalleştirmesine göre özdeğeri (eigenvalue) 1.00'in üzerinde olan faktörler ölçüt alınmıştır. Faktör analizi ile ölçekteki maddelerin birbirlerini dışta tutan daha az faktöre ayrılıp ayrılmayacağı, bir diğer deyişle madde azaltılıp azaltılmayacağı ve ölçeğin boyutlarını belirlemek amaçlanmıştır. Analizler sonucunda, toplam varyansın %74.368'ini açıklayan 4 faktör

elde edilmiştir. Bulgular, toplam varyansın %61,926'ını oluşturan, 24,770 özdeğerli temel faktör olarak varsayılan birinci faktör ile yine toplam varyansın % 5,678'ini oluşturan 2.271 özdeğerli ikinci bir faktör, toplam varyansın %3.780'ini oluşturan 1.512 özdeğerli üçüncü bir faktör, toplam varyansın %2.982'ini oluşturan 1.193 öz değerli dördüncü faktör bulunmuştur. Dört faktörün toplam varyansın % 74,368'ini açıkladığı görülmüştür. Benzer şekilde Yamaç Eğim/Kırılma Noktası (scree plot) grafiği, kırılma noktasının birinci faktörden sonra meydana geldiğini göstermektedir.

Lord (1980) bir ölçeğin tek boyutluluğunun belirlenmesinde, tetrakorik korelasyonlarla hesaplanan korelasyon matrisiyle yapılan faktör analizinde, birinci faktör yüküne ait özdeğerin ikinci faktör yüküne ait özdeğerden çok farklı olmasının ve ikinci faktör yüküne ait özdeğerin diğerlerinden çok farklı olmamasının bir ölçü olabileceğini belirtmektedir.

Benzer şekilde Doğan (2002) sosyal bilimlerde ölçeğin tek boyutlu olabilmesi için iki temel koşul ileri sürmektedir. Bu temel koşullardan ilki, birinci faktörün açıkladığı varyans oranının toplam varyansın en az % 30'unu açıklayabiliyor olması, ikincisi ise birinci faktörün özdeğerinin ikinci faktörün özdeğerinden 3 ila 3,5 kat daha büyük olmasıdır (Akt. Duru & Balkıs, 2007).

Bununla birlikte ölçeğin tek boyutlu olarak kabul edilebilmesi için, maddelerin temel faktördeki yüklerinin diğer faktörlerdeki yüklerinden yüksek olması ya da en az 0.20'lik bir fark olması beklenmektedir (Duru& Balkıs,2007).

Şekil 3.1.

Kırılma Noktası Grafiği (Scree Plot).

Faktör analizi sonuçlarına baktığımızda, toplam varyansın % 61,926'ını açıklayan 24,770 özdeğerli temel faktör olarak varsayılan birinci faktör ile yine toplam varyansın % 5,678'ini oluşturan 2.271 özdeğerli ikinci faktör arasında istenilen ölçüde fark vardır. Bununla birlikte birinci faktörün toplam varyansın % 61,926'ını tek başına açıklayabilmesi ölçeği tek boyutlu olarak varsayabileceğimizi göstermektedir. Ayrıca, birinci faktörün tek başına açıkladığı varyansın kabul edilebilir olmasının yanında, Kırılma Noktası grafiğine göre ilk faktörden sonra hızla bir düşmenin olduğu ve maddelerin birinci faktördeki yüklerinin diğer faktördeki yüklerinden yüksek olduğu gözlenmiştir. Eldeki değerler dikkate alındığında, ölçeğin tek boyutluluğundan söz edilebilir.

Tablo 3.1

Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği'nde Yer Alan Maddelerin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Faktör Yükleri

Madde No	$\bar{X}$	SS	Döndürülmüş Faktör Yükleri	Madde No	$\bar{X}$	SS	Döndürülmüş Faktör Yükleri
1	2,321	1,061	0,60	21	1,660	0,611	0,85
2	2,027	1,109	0,61	22	1,578	0,549	0,86
3	2,146	1,095	0,55	23	1,605	0,608	0,86
4	2,458	1,150	0,61	24	1,623	0,589	0,84
5	1,880	0,969	0,71	25	1,623	0,620	0,81
6	1,871	0,933	0,73	26	1,614	0,622	0,83
7	1,798	0,930	0,75	27	1,614	0,636	0,83
8	1,825	0,960	0,76	28	1,706	0,697	0,76
9	1,568	0,567	0,84	29	1,642	0,673	0,72
10	1,678	0,705	0,80	30	1,578	0,565	0,78
11	1,697	0,687	0,84	31	1,605	0,593	0,83
12	1,706	0,656	0,76	32	1,559	0,551	0,88
13	1,623	0,573	0,84	33	1,642	0,585	0,82
14	1,568	0,567	0,83	34	1,688	0,716	0,78
15	1,568	0,533	0,84	35	1,926	0,801	0,80
16	1,550	0,517	0,83	36	1,990	0,876	0,76
17	1,807	0,686	0,79	37	1,789	0,794	0,80
18	1,623	0,540	0,83	38	1,917	0,817	0,76
19	1,623	0,540	0,86	39	1,825	0,767	0,81
20	1,642	0,616	0,52	40	2,628	1,029	0,81
$\alpha= 0.96$							

Varimax Döndürme işlemi tek faktörde gerçekleştirildiğinde ve ölçeği oluşturan maddeleri faktör yükleri açısından incelediğimizde, Tablo 3.1’de görülebileceği gibi maddelerin faktör yükleri 0.52 ile 0.88 arasında değişmektedir. Ölçekteki maddelerin tamamının faktör yüklerinin 0.40’ın üzerinde olması, ölçekteki temsil edilebilirlik gücünün yüksekliğini göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Sınır değer olarak görülen 0.30 faktör yükü değerinin altına hiçbir madde düşmediğinden hiçbir madde ölçekten çıkartılmamıştır. Sonuçlar, Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin (ÖZDİGÖ), ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin öğretmen görüşlerini tek boyutlu olarak ölçtüğünü göstermektedir.

3.1.1.3. Madde Analizi

Maddelerin ayırt edicilik gücünü belirlemede bir yol olarak ölçeğin toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27’lik grupların her bir maddeden aldıkları madde ortalama puanları arasındaki farklar ilişkisiz örneklem T-testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde gruplar arası istendik yönde gözlenen farkların anlamlı çıkması ölçeğin iç tutarlılığının bir göstergesi olarak değerlendirildiği bildirilmiştir. Ayrıca analiz sonuçları maddelerin bireyleri ölçülen davranış bakımından ne derecede ayırt ettiğini de göstermesi bakımından geçerlik göstergesi olarak da kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2007). Bu amaçla katılımcıların (N=407) ölçeğin tümünden aldıkları puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmış, üst %27’lik ve alt %27’lik grupları oluşturan katılımcıların her bir maddeden aldıkları puanların ortalamaları t-testle karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 3.2’de verilmiştir. Bu analizde ölçekte yer alan 40 maddenin tamamının puan ortalamaları farkının 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur.

Maddelerin her birinin ölçme gücünü belirlemede ikinci yol olarak, korelasyonlara dayalı madde analizi yapılmıştır. Toplam ölçek puanıyla yüksek ilişki gösteren maddeler, ölçme aracıyla ölçülmek istenen özelliğin ölçülmesine daha fazla katkıda bulunacağından ölçekte bu tür maddelere yer verilmesi gerektiği bildirilmektedir (Küçük, 1997). Bu amaçla ölçekte bulunan 40 madde için hesaplanan madde-toplam puan korelasyon katsayıları kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, maddelerin korelasyonlarının toplam ölçek puanıyla yüksek ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Ölçek maddelerinin madde-toplam korelasyon katsayılarının (r), 0.52 ile 0.88 arasında

değiştii ve tüm maddelerin r değerlerinin 0.30'dan büyük olduğu görölmüştür. Bu nedenle tüm maddelerin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu düşünölmüştür. Ölçekte yer alan 40 maddeye ilişkin r ve t-değerleri Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2

Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinde Yer Alan 40 Maddenin Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Madde-toplam korelasyonu (r)*	t değeri (Alt-üst %27)**	Madde No	Madde-toplam korelasyonu (r)*	t değeri (Alt-üst %27)**
1	0,60	-12,40***	21	0,85	-31,51***
2	0,61	-13,93***	22	0,86	-30,62***
3	0,55	-10,34***	23	0,86	-27,44***
4	0,61	-14,87***	24	0,84	-30,35***
5	0,71	-17,15***	25	0,81	-25,56***
6	0,73	-17,23***	26	0,83	-26,14***
7	0,75	-17,45***	27	0,83	-24,42***
8	0,76	-18,37***	28	0,76	-19,94***
9	0,84	-29,81***	29	0,72	-21,31***
10	0,80	-22,03***	30	0,78	-24,73***
11	0,84	-26,62***	31	0,83	-23,48***
12	0,76	-20,18***	32	0,88	-29,39***
13	0,84	-24,70***	33	0,82	-25,85***
14	0,83	-25,93***	34	0,78	-22,24***
15	0,84	-28,62***	35	0,80	-20,47***
16	0,83	-25,16***	36	0,76	-19,82***
17	0,79	-22,04***	37	0,80	-22,12***
18	0,83	-28,80***	38	0,76	-18,57***
19	0,86	-28,41***	39	0,81	-21,79***
20	0,52	-26,11***	40	0,81	-22,84***

*r: (n=407)

**t: (n1=n2=113)

*** p<0.001

3.1.2. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması

Ölçekte yer alan maddelerin ölçmenin bütünüyle ne kadar tutarlı olduğunun bir diğer deyişle iç tutarlığının bir ölçüsü olarak tüm ölçek için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. 407 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve bu değer $\alpha = 0.96$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin benzeşikliğinin ve maddelere verilen yanıtların tutarlığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçekte yer alan maddelerin ölçmenin bütünüyle ne kadar tutarlı olduğunun bir diğer deyişle iç tutarlığının bir ölçüsü olarak tüm ölçek için iki yarı güvenirliliği hesaplanmıştır. 407 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden ölçeğin 1. yarı ve 2. yarı Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve bu değerler 1.yarı $\alpha = 0.96$ olarak, 2. yarı $\alpha = 0.97$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin benzeşikliğinin ve maddelere verilen yanıtların tutarlığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Cronbach Alfa katsayısının yanı sıra, yine ölçekteki maddelerin tutarlılığının bir göstergesi olarak kabul edilen madde-toplam puan korelasyon katsayılarına, ölçek içindeki her maddenin amaçlanan bilgiyi ölçüp ölçmediğini anlamak için bakıldığında, 0.52 ile 0.88 arasında bir değişim olduğu ve ölçekle ilgili madde toplam korelasyonlarının, istenilen ölçütlerin üzerinde olduğu görülmektedir. Sonuçlar, ölçeğin ölçtüğü alana ilişkin yüksek bir tutarlılıkta veri sağlayabildiğini göstermektedir.

ÖZDİGÖ'nün, güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin yapılan çalışmaların sonuçları, ölçeğin özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme davranışlarını öğretmenlerin görüşlerine göre belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu desteklemektedir.

3.2. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

3.2.1. Öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulamaları Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik Görevlerine İlişkin Görüşleri.

ÖZDİĞÖ'e göre ilköğretim müfettişlerin mesleki rehberlik görevlerinin ilişkin öğretmen görüşleri toplam puanların dağılımları Tablo 3,3'de verilmiştir.

Tablo 3.3.
ÖZDİĞÖ'den Alınana Puanların Dağılımları.

Alınan Puan	Yüzdelik Dilim	F	%	$\bar{X}$	ss
40-95	%25	128	31,44		
96-119	%26-50	85	20,88		
				113,11	33,96
120-136	%51-75	79	19,42		
137-196	%76-100	115	28,26		

Çalışma grubundan elde edilen özel eğitimde uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerine ilişkin öğretmen görüşleri puanı en düşük 40 ve en yüksek 196'dır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40 ve en yüksek puan 200 iken ortalama 120 puandır. Alınan puanların aritmetik ortalaması 113.1081 ve standart sapması 33.96 olarak bulunmuştur. Tablo 3.3 incelendiğinde özel eğitim uygulamalarına katılan öğretmenlerin 128'nin (%25) 40-95 arasında, 85'in (%26-50) 96-119 arasında, 79'nun (%51-75) 120-136 arasında ve 115'nin (% 76-100) ise 137-196 arasında puan aldığı görülmektedir. Puanların dağılımı incelendiğinde özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin orta düzeyin altında olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin denetimden sorumlu olan müfettişlerin denetim davranışlarının, öğretmenlerin tarafından orta düzeyin altında değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu durum, ilköğretim okullarında yapılan;

Karagözoğlu'nun (1977) , "İlköğretim Teftiş Uygulamaları", Kapusuzoğlu'nun (1988), "Son On Yılda İlköğretim Müfettişlerinin Rolünde ve Teftiş Uygulamalarında Değişmeler" ve Öz'ün (1977, "Türk Eğitim Sisteminde İlköğretim Müfettişlerinin Rolü" araştırmalarında, "müfettişler, öğretmenlerce yetersiz olarak değerlendirilmişlerdir." Araştırmacılar tarafından elde edilen bulgular göre "müfettişin, öğretmenlerin farklı gereksinimleri olacağını gözetmeksizin her öğretmene aynı süreyi ayırması, müfettiş öğretmen iletişiminin az ve sağlıklı oluşu, müfettişin bu role ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayışı, müfettişin eğitim programları konusunda yetersiz bilgiye sahip olması, öğretmenlerin yardım almakta isteksiz olmaları, öğretmenlerin rehberliğe, yardıma gereksinim duyduklarında müfettişe ulaşamamaları" yorumları yapılmaktadır. Söz konusu araştırmalar ilköğretim müfettişlerinin genel eğitim uygulamalarında ki rolü ve teftiş uygulamaları kapsamında yapılmıştır. Araştırmaların konusu her ne kadar "Özel eğitim uygulamalarının denetimi" ile ilgili değilse de araştırma amaç ve süreçlerindeki yaklaşımların benzerliklerinden dolayı araştırmamızın bulguları ile ilişkilendirilmiştir.

Denetimden beklenen verimin alınmasında öğretmen-ilköğretim müfettişi ilişkilerinin boyutunun önemi ortaya çıkmaktadır. İlköğretim müfettişlerinin doğal olarak, eğitim-öğretim konularında öğretmenlerden daha fazla bilgiye sahip olmaları beklenmektedir. Ayrıca öğretmenin, ilköğretim müfettişini kendisine yardım etmesi gereken bir rehber olarak görmesi beklenmektedir. Açıköz'ün (1990), araştırmasındaki "Müfettişlerin %53'ünün öncelikle öğretmenlerin yaptıklarını denetlediği %47'sinin ise öğretimi denetlediği" bulgusu bu görüşümüzü desteklemektedir. Bunun yanı sıra müfettişlerden %63'ü başarıyı öğretmenle tartışarak % 37'si ise tek başına kararlaştırdığını söylemektedir.

Eğitim sistemi içerisinde yer alan öğretmen ve yöneticilerin müfettişlerle işbirliği yapmaktan kaçınmaları ve sorunları açmada samimi davranmamaları da rehberlik çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Yapılan araştırmalara göre öğretmenler ve yöneticiler denetçilerin işbaşında yetiştirme boyutunda düşük düzeyde kaldıkları bulunmuştur (Akçadağ 2003; Özbek, 2001). Bir diğer araştırmada öğretmenlerin ve yöneticilerin denetçiye herhangi bir konuda eksik yönleri ortaya çıkar kaygısından dolayı danışmaya cesaret edemedikleri ortaya konmuştur (Seçkin, 1986). Böyle bir durumda denetçilerin danışmanlık rolünü sergileyemedikleri, aksine daha çok kontrol ettikleri söylenebilir. Denetçilerin kontrol yerine danışmanlık sürecini işletmeleri

gerektiğine işaret eden Seçkin (1986)'e göre eğitim denetçilerinin yetiştirilmesinde bu konu göz önünde bulundurulmalıdır. Ağaoğlu (2001), araştırmasında, denetçilerin iş yüklerinin fazla olmasına karşın, iş yüklerine göre sayıca az olduklarını ve bu nedenle, kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirmekte zorlandıklarını, denetlemekle yükümlü oldukları bireylere modern denetim yaklaşımlarında önerilen rehberliği yeterince yapamadıklarını bulmuştur. Denetçilerin ayrıca soruşturma görev boyutunun, rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerinin yerine getirilmesini engellediğini vurguladıkları araştırma sonuçlarında görülmüştür. Denetçilerin görüşlerine dayalı olarak Akbaba-Altun (2005), tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre denetçilerin çoğunluğu rehberlik etkinliklerine “biraz” yer vermektedirler.

Kayıkçı (2005)'ya göre denetçilerin iş yükleri azaltılarak rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini daha etkili yapmaları için olanaklar sunulmalıdır. Gökçe (2009), gerçekleştirdiği araştırmasında, denetçilerin diğer alanlar ile birlikte rehberlik alanında da uzmanlaşmamış olmasını denetim sistemindeki sorunların kaynağı olarak değerlendirmektedir. Denetimin temel amacı öğretmenlere eğitim-öğretim çalışmalarında rehberlik ve yardım etmektir ve bu amaç temel ilke olarak kabul edilmektedir (Yalçınkaya, 1990).

3.2.2. ÖZDİGÖ'ne Göre Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin ÖZDİGÖ'den aldıkları puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem T-testiyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.4 'de verilmiştir.

Tablo 3.4

ÖZDİGÖ'nden Alınan Puanların Cinsiyete Göre T-Testi Sonucu

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kadın	265	113.28	33,26	2,04	0,37	0.54
Erkek	142	112.77	35,35	2,97		

Tablo 3,4’de de görüldüğü gibi [$t(0,37)=0.00$, $p>.05$] özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme de cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Karabulut (2005) araştırmasındaki bayan öğretmenlerin İlköğretim müfettişlerinin mevzuat ve müfredat programları boyutundaki rehberlik görevlerini gerçekleştirme düzeylerine ilişkin verdikleri puanların ortalaması ($\bar{X}=2.21$) iken, erkek öğretmenlerinki ($\bar{X}=2.26$)’dır. Elde edilen bulgularla, bayan ve erkek öğretmenlerin ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmede cinsiyete göre anlamlı fark olmadığı bu durumda araştırmanın konusu her ne kadar "Özel eğitim uygulamalarının denetimi" ile ilgili değilse de araştırma amaç ve süreçlerindeki yaklaşımların benzerliklerinden dolayı araştırmamızın bulguları ile ilişkilendirilmiştir.

Denetimle ilgili kaynakların hemen tümünde denetim, birbirini izleyen etkinlikler bütünü olarak algılanmaktadır. Birbirini izleyen bu etkinliklerle öğretimin nasıl sürdürüldüğünü ve daha iyi nasıl sürdürülebileceği ile ilgili olarak denetmen-öğretmen işbirliğinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Çağdaş denetimin öğretimle ve bu nedenle de öğretmenin öğretme performansının olumlu yönde etkileme ile ilgili olduğundan söz edilmektedir. Denetimde hedefin, en iyi ve en etkili öğretimin gerçekleştirilmesinde karşılaşılabilecek güçlükleri ortadan kaldırmak olarak ifade edilmektedir. Öğretmenle işbirliğini sağlamak ve böylece güven ortamı yaratmak olduğundan söz edilmektedir (Burgaz, 1995). Bu hedeflere ulaşmak için öğretimle ilgili bireylerin özelliklerini, yeterliklerini bilmek ve buna göre etkinlikler göstermek gerekmektedir. Öğretmenin, öğretim materyalini seçerken ve öğretimsel düzenlemeleri yaparken öğrencilerin önceki bilgilerini göz önünde bulundurması önemli olduğu görülmektedir. Bu amaçla çeşitli stratejilerin ilköğretim müfettişlerince mesleki rehberlik ve işbaşında yetiştirme çalışmalarında öğretmenlere önerilmesi gerekmektedir. Adım adım yapılabilecek bu etkinlikler denetimin sürekli ve bir önceki bilgilere dayalı olmasını gerektirmektedir. Bu durumda öğretmenin cinsiyetine bağlı bir durum olmadığından, İlköğretim müfettişlerinin denetim ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmelerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olmaması denetimle ilgili kaynaklardaki bilgilerle de örtüşmektedir.

3.2.3. ÖZDİĞÖ'den Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanında Aldıkları Eğitime Göre Görüşleri.

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin puanlarının aldıkları özel eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem t-testiyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.5 'de verilmiştir.

Tablo 3.5

ÖZDİĞÖ'den Puanlarının Özel Eğitim alanında Aldıkları Eğitime Göre T-Testi Sonucu

Özel Eğitim	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Alanlar	253	109,88	35,02	405	-2,35	.02
Almayanlar	154	118,05	31,95			

Tablo 3,5'de de görüldüğü gibi [$t(-2,35)=0.00$, $p<05$] Özel Eğitim Uygulamaları Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik ve İş başında Yetiştirme Görevlerini gerçekleştirme de Özel eğitim alan öğretmenlerin ($\bar{X} = 109,88$) eğitim almayanlara ($\bar{X} = 118,05$) göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Etki büyüklüğünün ise .01 (küçük) olduğu belirlenmiştir.

Özdemir (2001), tarafından yapılan “Çağdaş ve Demokratik Eğitimde Teftiş” araştırmasında elde edilen bulgulara göre teftiş sisteminde müfettişlerin görevlerini yerine getirmede istenilen yeterliliğe ulaşamadığı ve beklenen davranışları sergilemedikleri yönünde sonuçlar çıkmıştır. Dağlı (2001), ”İlköğretim Öğretmenlerinin Algılarına Göre İlköğretim Denetmenlerinin Liderlik Davranışları” araştırmasında da müfettişler, öğretmenlerce yetersiz olarak değerlendirilmişlerdir.

Burgaz'ın (1995), araştırmasında mesleki yardım ve rehberlik rolünün yeterince yerine getirilmemesinin nedenlerini; “müfettiş öğretmen iletişiminin az ve sağlıklı oluşu, müfettişin, öğretmenlerin farklı gereksinimleri olacağını gözetmeksizin her öğretmene

aynı süreyi ayırması, müfettişin bu role ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayışı, müfettişin eğitim programları konusunda yetersiz bilgiye sahip olması, öğretmenlerin yardım almakta isteksiz olmaları, öğretmenlerin rehberliğe, yardıma gereksinim duyduklarında müfettişe ulaşamamaları” şeklinde sıralamıştır. Ayrıca müfettişlerin mesleki yardım ve rehberlik rolü ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda; “müfettişlerin sınıf içi öğretimsel sorunları anlayamadıklarını, öğretmenlerin müfettişlerden oldukça seyrek olarak yapıcı öneriler aldıklarını ve öğretmenlerin rehberlik kaynağı olarak diğer öğretmenleri gördüklerini, müfettişlerin programlarla ilgili sorunları öğretmenlerle birlikte saptamadıklarını ve çözemediklerini dolayısıyla öğretmenlerin uygun mesleki yardım almadıklarını ortaya koymaktadır.”

İlköğretim müfettişlerince denetim ve rehberlik yapılacak alanlarda uzmanlık gerekmektedir. Çünkü ders ortamına girilerek, örnek ders vermeyi gerektiren uygulamanın rehberlik göreviyle ilişkilendirilebileceği düşünülebilir.

Ağaoğlu (2001), araştırmasında, denetçilerin iş yüklerinin fazla olmasına karşın, iş yüklerine göre sayıca az olduklarını ve bu nedenle, kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirmekte zorlandıklarını, denetlemekle yükümlü oldukları bireylere modern denetim yaklaşımlarında önerilen rehberliği yeterince yapamadıklarını bulmuştur. Denetçilerin ayrıca soruşturma görev boyutunun, rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerinin yerine getirilmesini engellediğini vurguladığı araştırma sonuçlarında görülmüştür.

Müfettişlerin yetiştikleri program türleri farklılık göstermektedir. Farklı programlardan mezun olan müfettişler mesleki yardım ve iş başında yetiştirme konularında farklı davranışlar sergilemektedirler. Bu durum ise müfettiş davranışlarında bütünlük yerine, farklı yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır.

İlköğretim müfettişlerinin büyük çoğunluğunun özel eğitim alanındaki yeterliliklerinin fakültelerin lisans eğitimi kapsamında alınan özel eğitim dersi ile sınırlı olduğu görülmektedir. İzci (2005), görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusundaki bilgi ve beceri eksiklikleri olmasının, kaynaştırma eğitiminde istenilen verimin elde edilememesinin nedenlerinden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir araştırmada Sarı ve Bozgeyikli (2003), özel eğitim dersi almayan öğretmen

adaylarının, normal sınıflarında engelli öğrenci olmasından mutlu olmadıklarını veya olamayacaklarını vurgulamış; aynı şekilde özel eğitime muhtaç öğrencilerin bu öğretmenlerin sınıflarında bulunmasının hem özel eğitime muhtaç öğrenciler hem de diğer öğrenciler açısından sorunlu olacağını belirtmiştir. Ayrıca bu sorunların giderilmesi için sınıf öğretmenlerinin eğitim fakültelerinden yeterli donanıma sahip bir şekilde mezun olmaları gerektiğini, derslerin uygulamalı olmasını ve görev yapmakta olan öğretmenlerin ise hizmetiçi eğitim kurslarına yönlendirilmelerini ve bu kurslara gönüllü öğretmenlerin alınmasını vurgulamışlardır.

“Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi” dersini alan öğretmenler ile almayanlar arasında kaynaştırma eğitimi hakkında genel görüşler farklılaşmasa da, kaynaştırma süreci sırasında yapılması gerekenler konusunda ders alan grup kendilerini daha yeterli görmektedirler (Sarı ve Bozgeyikli, 2003; Temel, 2000).

Özel eğitim alanı mezunu öğretmenlerin olumsuz görüş bildirmelerinde, özel eğitim alanında yetkin ilköğretim müfettişleri tarafından mesleki yardımda bulunmalarını istemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Eğitim fakültelerinde özel eğitim dersi alan öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin problemlerine yönelik çözüm önerilerinde beklentilerinin karşılanamadığı düşünülmektedir. Genel eğitim uygulamalarında yapılmış olan araştırmalarda müfettişlerin programlarla ilgili sorunları öğretmenlerle birlikte saptamadıklarını ve çözemediklerini dolayısıyla öğretmenlerin uygun mesleki yardım almadıklarını ortaya koymaktadır (Akbaba-Altun,2005; Ağaoğlu, 2001; Seçkin,1986). Bu durumda özel eğitim uygulamalarının denetim/rehberlik çalışmalarında beklentileri karşılanamayan özel eğitim dersi alan öğretmenler olumsuz görüş içinde olduğundan daha düşük puan almışlardır.

3.2.4. ÖZDİGÖ’den Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin puanlarının mesleki kıdemlerine göre özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerine ilişkin görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem T-testiyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3,6 ’da verilmiştir.

Tablo 3.6.

ÖZDİGÖ'den Alınan Puanlarının Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre T-Testi Sonucu

Mesleki Kıdem	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
1-14 Yıl Kıdem	239	113,22	35,22	405	0,17	.86
15 Yıl ve Üzeri	168	112,63	32,50			

Tablo 3.6’da da görüldüğü gibi [$t(0,172)=0.00$, $p>05$] Özel Eğitim Uygulamaları Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik ve İş başında Yetiştirme Görevlerini gerçekleştirme de öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Dağlı’nın (2001), "İlköğretim Öğretim Öğretmenlerinin Algılarına Göre İlköğretim Denetmenlerinin Liderlik Davranışları", Özdoğan’ın (2005), "İlköğretim Müfettişlerinin Rehberlik Görevlerini Gerçekleştirme Düzeyinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", Gökçer (1997), “İlköğretim Okullarının II. Kademe Öğretmenlerinin İlköğretim Müfettişlerinin Yeterlik Alanlarına İlişkin Algıları” araştırmalarında, araştırmacılar tarafından genel eğitim uygulamalarına yönelik olarak “öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ilköğretim müfettişlerinin rehberlik görevlerini gerçekleştirmede farklılık olmadığı” belirtilmektedir. Ayrıca “Farklı mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin, ilköğretim müfettişlerinin eğitim öğretimin geliştirilmesi boyutuna ilişkin rehberlik görevleri hakkındaki görüşlerinin karşılaştırmasından, farklı mesleki kademelere sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.” Bu bulguları dayanarak öne sürülen, “ilköğretim müfettişlerinin meslekte kıdemi az olanlara rehberlik çalışmalarında daha fazla özen gösterdiklerinden, kıdemli öğretmenlere ise sorunları yönünde rehberlik çalışmaları yapmalarından kaynaklanmış olabilir” yorumları ile uygunluk göstermektedir.

3.2.5. ÖZDİGÖ'den Yapılan Rehberliğe Göre Öğretmen Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin puanlarının İlköğretim müfettişlerinin rehberlik yapması ile yapmamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem T-testiyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.7 'de verilmiştir.

Tablo 3.7

ÖZDİGÖ'den Alınan Puanlarının Yapılan Rehberliğe Göre T-Testi Sonucu

Rehberlik	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Rehberlik Yapılmayan	188	103,34	34,58	316	-4,40	.00
Rehberlik Yapılan	130	119,70	29,55			

Tablo 3.7'de de görüldüğü gibi [$t(-4,396)=0.00$, $p<05$] özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki yardım görevlerini gerçekleştirme de yapılan rehberlik çalışmalarına göre rehberlik yapılan öğretmenlerin ($X=119,70$) daha olumlu baktıkları, rehberlik yapılmayan öğretmenlerin ($X=103,34$) ise daha olumsuz baktıkları bulunmuştur. Etki büyüklüğünün .05 (düşük) olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlara göre, özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin, öğretmenlerin mesleki yardım taleplerini karşılaması beklenmektedir. Temel (2000)'e göre "Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi" dersini alan öğretmenler ile almayanlar arasında kaynaştırma eğitimi hakkında genel görüşler farklılaşmasa da, kaynaştırma süreci sırasında yapılması gerekenler konusunda ders alan grup kendilerini daha yeterli görmektedirler. Rehberlik alan öğretmenlerin daha olumlu baktıkları sonucu ile örtüşmektedir. Başar (1995)'a göre denetçi rehberlik ve yardım sürecinde davranışlarına ayrı bir özen göstermelidir. Söz konusu rehberlik sürecinde rehberlikten yararlananın psikolojisi gözetilmelidir. Birçok insanın yardım gereksinimini belli etmek istemediği göz önünde bulundurulursa, denetçiye düşen görev daha da zorlaşabilmektedir. Çünkü denetçinin bireyin gizlemeye çalıştığı yardım gereksiniminin

kaynağını bulabilmesi, ilgi ve duyarlılık gerektirmektedir. Bu durum öğretmenin çalıştığı alanda yetkinliği artıkça yeni bilgilere ulaşma isteği ve kendine güveninin de arttığını göstermektedir.

3.2.6. Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeğinden Öğretmenlerin Çalıştıkları Kurumlara Göre Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin puanlarının öğretmenlerin çalıştıkları kurumlara göre farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem T-testiyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.8 'de verilmiştir.

Tablo 3.8

ÖZDİGÖ Puanlarının Öğretmenlerin Çalıştıkları kurumlara Göre T-Testi Sonucu

Çalışılan Kurum	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
İlköğretim Okulu-Kaynaştırma	231	113,52	34,03	405	0,37	.71
Özel Eğitim Kurumu-rehabilitasyon	176	112,26	34,23			

Tablo 3.8’de de görüldüğü gibi [$t(0,370)=0.00$, $p>05$] özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki yardım görevlerini gerçekleştirme de İlköğretim okulu- kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerle özel eğitim kurumu ile özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalıştıkları kurumlara göre ilköğretim müfettişlerinin mesleki yardım görevlerini yerine getirmede öğretmenlerinin çalıştıkları kurumlara göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Özel eğitim uygulamalarında ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik görevlerinin, öğretmenlerin çalıştıkları kurumlara göre farklılık göstermemesi Gökyer (1997), araştırması ile benzerlik göstermektedir. Gökyer, “İlköğretim Okullarının II. Kademe Öğretmenlerinin İlköğretim Müfettişlerinin Yeterlik Alanlarına İlişkin Algıları” araştırmasında ki, “Öğretmenlerin görev alanları, ilköğretim müfettişlerinin denetimsel

davranış ve tutumlarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirleyici bir değişken olmamıştır” şeklinde açıklamaktadır.

Kaynaştırma, özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan genel eğitim sınıflarında eğitim görmesini olarak tanımlanmaktadır. Gerekli durumlarda öğretmene ve/veya özel gereksinimli öğrenciye destek hizmetlerin sağlanmasını gerektirmektedir. Gereksinim duyulan destek hizmetinin sağlanmaması durumunda kaynaştırmadan yarar sağlamak mümkün değildir. Ancak ülkemizde, gerektiğinde bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmasında ve öğretimin planlanmasında ve uygulanmasında yardım edecek destek servisleri bulunmamaktadır. Bu durumda Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006), BEP hazırlamada, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde bazı özel eğitim uyarlamaların yapılması ilköğretim müfettişlerinin iş başında yetiştirme görevleri arasında bulunmaktadır.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuç

Alan yazın incelendiğinde, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çeşitli araştırmalar (Batu, 2000; Çuhadar, 2006; Temel, 2000; Yıkmış, 2006) olmasına karşılık, ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarındaki mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmelerine ilişkin çalışmaların az sayıda olduğu görülmüştür. Bu alanda yapılan çalışmaların ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetimini konu aldığı görülmektedir. Eğitim kurumlarında özel eğitim hizmetlerini veren ekibin önemli bir üyesi olarak ilköğretim müfettişlerinin özel eğitim konusundaki performanslarının önemi açıktır. İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim alanındaki yeterliklerinin performanslarını, dolayısıyla da hizmetin verimlilik ve niteliğini etkileyen önemli bir özellik olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ilköğretim müfettişlerinin, ilköğretim okulu ve kurumlarındaki özel eğitim uygulamaları denetiminde mesleki yeterliklerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca bir takım bireysel değişkenlerle ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmeleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre:

- İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarında mesleki rehberlik ve iş

başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmelerini ölçebilmek amacıyla geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerinin, araştırmalarda kullanmak için yeterli olduğu söylenebilir.

İlköğretim müfettişlerinin rehberlik yaptığı öğretmenlerin bazı demografik değişkenlere göre özel eğitimde mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmeleri incelendiğinde;

- İlköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme de öğretmenlerin cinsiyetine ve mesleki kıdemlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.
- İlköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme de yapılan rehberlik bu araştırmada da önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmıştır. İlköğretim müfettişlerince rehberlik yapılan öğretmenlerin denetim ve rehberlik çalışmalarına daha olumlu baktıkları, rehberlik yapılmayan öğretmenleri ise daha olumsuz baktıkları görülmüştür.
- Özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme de öğretmen algılarının, özel eğitim alanında eğitim alan öğretmenlerin eğitim almayanlara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ülkemizde halen görev yapmakta olan İlköğretim müfettişlerinin farklı lisans programlarından mezun oldukları bilinmektedir. Bu çalışmada İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim alan mezunlarından olması durumunda özel eğitim uygulamalarının denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirmeye sahip olacakları görülmüştür.
- İlköğretim okulu- kaynaştırma öğrencileri ile çalışan öğretmenlerle özel eğitim kurumu ile özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında çalışan

öğretmenlerin çalıştıkları kurumlara göre ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini yerine getirmede öğretmenlerin çalıştıkları kurumlara göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

4.2. Öneriler

Araştırma bulgularına dayanılarak uygulamaya ve ileriki araştırmalar yönelik önerilerde bulunulabilir.

4.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerine ilgili olarak;

1. Türkiye genelinde her ilden seçilecek ilköğretim müfettişinin özel eğitim alanında bakanlıkça yetiştirilmesi, yetiştirilen ilköğretim müfettişlerin düzenleyecekleri seminer, kurs, toplantı vb. hizmet içi eğitim etkinlikleriyle illerde görev yapan ilköğretim müfettişlerini işbaşında yetiştirilmeleri sağlanmalıdır. Bu yolla sağlanacak toplu etkileşimle, karşılıklı beklentilerin ortaya çıkması ve standartların oluşması sağlanabilir.
2. Denetim alanında hizmet öncesi eğitim olanaklarının kısıtlılığı nedeniyle ilköğretim müfettişlerinin hizmet içi eğitim etkinlikleri aracılığı ile danışmanlık eğitiminden geçmeleri sağlanabilir.
3. İlköğretim müfettişlerine yönelik hizmet içi eğitim etkinliklerinde danışmanlık modellerine kuramsal ve uygulamalı olarak yer verilebilir.
4. İlköğretim müfettişlerinin üniversitelerde işbirliği yapılarak lisansüstü özel eğitim programlarda eğitimlerini sürdürmeleri teşvik edilmeli ve giderek zorunlu hale getirilebilir
5. Özel eğitim uygulamaları alanında denetim hizmetlerinden daha fazla verimin alınabilmesinde öğretmenlerin denetime ilişkin beklentileri ve gereksinimleri

yapılacak araştırmalarla belirlenmeli ve bu doğrultuda gereken önlemler alınabilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevleriyle ilgili olarak ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler;

1. Bu araştırma öğretmenler ve ilköğretim müfettişlerinin birlikte denek olarak kullanılarak iki grup arasındaki görüşler karşılaştırılabilir.
2. "İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim uygulamalarının denetim etkinliklerini klinik denetim ilkeleri açısından nasıl değerlendirdikleri " konulu bir araştırma yapılabilir.
3. Özel eğitim uygulamaları denetiminde ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevleriyle farklı psikolojik değerışkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir

EKLER

	Sayfa
EK:I Anket Uygulama Onayı.....	62
EK:II Dilekçe	63
EK:III Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüş Ölçeği (ÖZDİGÖ).....	68
EK:IV Odunpazarı İlçesindeki Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan İlköğretim Okulları Listesi.....	76
EK:V Tepebaşı İlçesindeki Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan İlköğretim Okulları Listesi.....	78
EK:VI Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Listesi	80

EK:I

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.26.00.02.310 ()/
Konu : Araştırma İzni

13.01.2010 * 00513

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği'nin 11.01.2010 tarih ve 209 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği yüksek lisans programı öğrencisi Nihat KARAN'ın "**İlköğretim Müfettişlerinin Sınıfında Özel Gereksinimli Öğrencisi Bulunan Öğretmenlere Mesleki Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme Rollerinin Gerçekleştirilmesinin Öğretmenlerce Değerlendirilmesi**" konulu tez çalışması kapsamında, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Odunpazarı İlçesi ve Tepebaşı İlçesi İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı resmi ve özel ilköğretim okullarında sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlere anket uygulanması talep edilmektedir.

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama aracının, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Odunpazarı İlçesi ve Tepebaşı İlçesi İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı resmi ve özel ilköğretim okullarında sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlere 2009-2010 eğitim öğretim yılında (04-22 Ocak 2010 tarihleri arası hariç) bir ders saatini geçmeyecek şekilde uygulanması ilgi (b) Yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

İbrahim CEYLAN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
12/01/2010
Ekrem BALLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK: II

04.01.2010

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÖZEL EĞİTİM BÖLÜM BAŞKANLIĞI'NA

Tez danışmanlığını yaptığım Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Programı'na kayıtlı 46600048356 no'lu Nihat KARAN *“ilköğretim müfettişlerinin, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlere mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme rollerinin gerçekleştirilmesinin öğretmenlerce değerlendirmesi”* konulu yüksek lisans tez çalışmasını yapmaktadır.

Eskişehir Merkez Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Odunpazarı İlçesi, Tepebaşı İlçesi eğitim bölgeleri içindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Resmi ve Özel ilköğretim okullarında sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlere İlköğretim müfettişlerinin mesleki yardım ve iş başında yetiştirme rollerinin gerçekleştirilmesinin öğretmenlerce belirlenmesi amacıyla, anket uygulanacaktır.

Resmi ve Özel İlköğretim okullarında ankette uygulanırken, okulların eğitim öğretim faaliyeti aksatılmayacaktır. Anket İlköğretim okulunda sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan; Türkçe dersi, Matematik dersi, Sosyal Bilgiler dersi, Fen ve Teknoloji dersi öğretmenleri ile sınıf öğretmenlerine uygulanacak. Ankete, “kaynaştırma öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyinin belirlenmesi, öğretimin planlanması, öğretim ortamının düzenlenmesine, öğretim materyallerinin uyarlanmasına, yöntem ve tekniklerin uyarlanmasına, başarının değerlendirilmesinde gerçekleştirilen uyarlamalara, öğretimde karşılaşılan sorunlara” ilişkin ilköğretim

müfettişlerinin öğretmenlere rehberlik ve iş başında yetiştirme rollerinin gerçekleştirilmesinin öğretmenlerce değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın yapılmasında tarafımda bir sakınca bulunmamaktadır. Nihat KARAN'ın araştırmasını yürütebilmesi konusunda gerekli yazışmaların yapılması için gereğini olurlarınıza arz ederim.

Yrd. Doç. Dr. Oğuz GÜRSEL

Ekler

Ek-1 Araştırma Önerisi

04.01.2010

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÖZEL EĞİTİM BÖLÜM BAŞKANLIĞINA

Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Programı'na kayıtlı 46600048356 no'lu yüksek lisans öğrencisiyim. *“ilköğretim müfettişlerinin, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlere mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme rollerinin gerçekleştirilmesinin öğretmenlerce değerlendirmesi”* konulu yüksek lisans tez çalışması yapmaktayım.

Eskişehir Merkez Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Odunpazarı İlçesi, Tepebaşı İlçesi eğitim bölgeleri içindeki (bakınız, Ek-1) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Resmi ve Özel ilköğretim okullarında sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlere İlköğretim müfettişlerinin mesleki yardım ve iş başında yetiştirme rollerinin gerçekleştirilmesinin öğretmenlerce belirlenmesi amacıyla, anket uygulamayı planlamaktayım.

Tarafınızca da uygun görüldüğü takdirde, araştırmamı yürütebilmek için gerekli izinlerin çıkarılması için gereğini olurlarınıza arz ederim.

Nihat KARAN

Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü

Büyükdere Mah. Atatürk Bulvarı No:247 .Posta Kodu:26040

Eskişehir – Merkez

Tel: 0(222)2397200

Yenikent 42/D Blok Daire:16

Eskişehir - Merkez

Cep Tel: 0 505 727 00 96

Mail: karannihat@gmail.com

Ekler

Ek-1 Araştırma Önerisi

EK:III

Değerli Öğretmenler

Bireysel özellikleri ve eğitim yeterlikleri bakımından akranlarından önemli derecede farklılıklar gösteren özel gereksinimi olan öğrenciler çeşitli eğitim ortamlarından yararlanmaya çalışmaktadır. Özel gereksinimi olan öğrencilerin bir kısmı ilköğretim okulların genel ve özel eğitim sınıflarında, bir kısmı da özel eğitim okulu ve kurumlarında eğitimlerine devam etmektedir. Bu sınıflarda ve okullarda özel gereksinimi olan öğrenciler sizlerin sorumluluğunuzda özel eğitim uygulamalarından yararlanmaktadır. Özel eğitim uygulamalarının etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde siz öğretmenler kadar, okul müdürü, rehber öğretmen, anne baba ve ilköğretim müfettişlerinin de sorumlulukları bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ise okullarda denetim görevi yapan ilköğretim müfettişlerinin, sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlere **mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme görevlerini gerçekleştirme davranışlarını öğretmenlerin görüşlerine** göre belirlemektir.

Bu amaçla hazırlanan sorulara vereceğiniz cevaplar, araştırmanın doğru bulgularla sonuçlanmasını ve gelecekte yapılacak araştırmalara güvenilir bir şekilde öncülük etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçlı kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Ayırdığınız zaman, gösterdiğiniz ilgi ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yar. Doç. Dr. Oğuz GÜRSEL

Nihat KARAN

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Anadolu Üniversitesi

Özel Eğitim Bölümü

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

ÖZEL EĞİTİMDE DENETİME İLİŞKİN GÖRÜŞ ÖLÇEĞİ

(ÖZDİGÖ)

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıdaki sorularda kendinize uygun gelen seçeneğin yanındaki ki parantezin içine () “X” işareti koyarak belirtiniz.

1. Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek
2. Yaşınız (yıl olarak):.....
3. En son bitirdiğiniz eğitim programı
() Önlisans () Lisans tamamlama
() Lisans () Yüksek lisans
() Başka (belirtiniz).....
4. Öğretmenlik mesleğindeki deneyiminiz (yıl olarak):.....
5. Şu anda sorumlu olduğunuz sınıf ya da branş
a) Sınıf Öğretmenleri:
() 1. Sınıf () 2. Sınıf () 3. Sınıf () 4. Sınıf () 5. Sınıf
b) Alanınız:
() Türkçe () Sosyal Bilgiler () Matematik () Fen ve Teknoloji
() Diğerleri:.....

6. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencinin özür türünü işaretleyiniz (Rehberlik ve Araştırma Merkezi yönlendirme raporuna göre)

☐ Zihinsel yetersizlik

☐ İşitme yetersizliği

☐ Görme yetersizliği

☐ Bedensel yetersizlik (Ortopedik ve sağlık yetersizliği)

☐ Dil ve konuşma bozukluğu

☐ Diğer (Yazınız):.....

7. Özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitim aldınız mı?

☐ Evet

☐ Hayır

Cevabınız Evet ise 8. soruyu da cevaplandırınız

8. Özel eğitim alanında yeterliliğinizi nasıl edindiniz?

☐ Özel eğitim bölümü

☐ Bitirilen ya da devam edilen fakültede alınan özel eğitim dersi

☐ Özel eğitime yönelik hizmet içi eğitimle

☐ Diğerleri (Yazınız):.....

9. İlköğretim Müfettişleri bir öğretim yılında kaynaştırma uygulamalarından sorumlu öğretmenlere kaç kez rehberlik yapıyor.

☐ Hiç

☐ Bir kez

☐ İki kez

☐ Üç kez

Başka(yazınız):.....

B. Bu bölümün amacı sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlerin, ilköğretim müfettişlerinin mesleki rehberlik ve iş başında yetiştirme rolü hakkında görüşlerini almaktır.

Bunun için;

- a) Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyunuz ve *İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme* ile ilgili davranışları hakkında görüşlerinizi; Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) seçenekler arasından sizin için uygun olan birini belirleyiniz. Belirlediğiniz seçenekle ilgili rakamı yuvarlak içine alınız.
- b) Lütfen ifadeleri yanıtsız bırakmayınız.

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Özel eğitim uygulamalarının rehberlik/denetimi sürecinde öğretmen ve müfettiş arasında olumlu bir iletişim gerçekleşmektedir	1	2	3	4	5
2	Sınıftaki özel eğitim uygulamalarının denetimine zaman ayırmaktadır.	1	2	3	4	5
3	Sınıftaki özel gereksinimi olan öğrencinin özellikleri (özü) alanındaki bilgileri yeterlidir.	1	2	3	4	5
4	Özel eğitim uygulamalarının ekip çalışması (öğretmen, rehber öğretmen, okul müdürü, aile vb.) ile gerçekleşmesini teşvik etmektedir.	1	2	3	4	5
5	Özel gereksinimi olan öğrencinin var olan performans düzeyinin belirlenmesine rehberlik etmektedir.	1	2	3	4	5

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
6	Özel gereksinimi olan öğrencinin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesinde rehberlik etmektedirler	1	2	3	4	5
7	Özel gereksinimi olan öğrenci için alınan yerleştirme kararlarının yeniden değerlendirilmesinde rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
8	Özel gereksinimi olan öğrencinin eğitim gereksinimlerine göre belirlenen uzun dönemli amaçların uygun olup olmadığına ilişkin rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
9	Uzun dönemli amaçları temel alınarak yazılan kısa dönemli amaçların uygun olup olmadığına ilişkin rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
10	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) hazırlanmasına rehberlik yapmaktadır.	1	2	3	4	5
11	Özel gereksinimi olan öğrencinin özelliklerine uygun özel eğitim düzenlemelerinin neler olacağına ilişkin önerilerde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
12	Özel gereksinimi olan öğrenciye verilen ek hizmetlerin (fizyoterapi, dil ve konuşma, Braille alfabesi vb.) planlanan amaçlara uygun yapılmasını denetlemektedir.	1	2	3	4	5

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katıyorum	Kesinlikle Katıyorum
13	Özel gereksinimi olan öğrencinin öğretim etkinlikleri süresince ilerlemelerinin yeterli olup olmadığını ilişkin rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
14	BEP'nin uygulanmasında, BEP ekibi üyelerinin görevlerini yerine getirmesinde rehberlikte bulunmaktadır	1	2	3	4	5
15	Özel gereksinimi olan öğrencinin öğrenmesine kolaylaştıracak araç ve gereçlerin belirlenmesinde rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
16	BEP'nin uygulama sürecinde bireyselleştirilmiş öğretim planlarının hazırlanmasına rehberlik eder	1	2	3	4	5
17	Özel gereksinimi olan öğrencinin özelliklerine göre sınıf ortamının fiziki düzenlenmesine ilişkin önerilerde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
18	Özel gereksinimi olan öğrencinin akranları ile iletişiminin artırılmasına ilişkin rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
19	Özel gereksinimi olan öğrencinin öğretim sürecinde uygulanan yönteminin etkili olup olmadığını konusunda önerilerde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
20	Özel gereksinimi olan öğrencinin öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm yolları önermektedir.	1	2	3	4	5
21	Özel gereksinimi olan öğrencinin ilerlemelerini dikkate alarak gözlem ve kayıt tekniklerine ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
22	Özel gereksinimi olan öğrencinin öğretim sürecinde öğrenme aşamalarının (kazanım, kalıcılık, akıcılık ve genelleme) oluşturulmasına rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
23	Özel gereksinimi olan öğrencinin ilerlemelerinin değerlendirilmesinin BEP'in amaçlarına dayalı olarak yapılmasına rehberlik etmektedir.	1	2	3	4	5
24	Özel gereksinimi olan öğrencinin başarısının değerlendirilmesi sürecinde sınav ortamına ilişkin gerekli önerilerde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
25	Özel gereksinimi olan öğrencinin başarısının değerlendirilmesi sürecinde sınav süresine ilişkin önerilerde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
26	Özel gereksinim olan öğrencinin başarısının değerlendirilmesi sürecinde kullanılan ölçme aracına ilişkin rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
27	Özel gereksinimi olan öğrencinin başarısının değerlendirilmesi sürecinde kullanılan ölçme araçlarından elde edilen bilgilerin yorumlanmasında rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
28	Özel gereksinimi olan öğrencisinin 3. ve 5. sınıfta sınıf geçmesi ve 8. sınıfta mezuniyet kararların alınmasında rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
29	Problem davranış gösteren çocuklar için “davranış değiştirme planının” yapılıp yapılmadığını incelemektedir.	1	2	3	4	5
30	Problem davranış gösteren çocuklar için “davranış değiştirme planının” uygulamaya konulmasına rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
31	Özel gereksinimi olan öğrencinin özelliklerine uygun bireyi tanıma teknikleri konusunda rehberlik yapmaktadır.	1	2	3	4	5
32	Özel gereksinimi olan öğrencinin normal akranlarından sosyal kabul görmeleri için yapılabilecekler konusunda rehberlik yapmaktadır.	1	2	3	4	5
33	Öğretmen ve aile arasındaki etkileşimin artırılmasına ilişkin katkılarda bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
34	Özel eğitim uygulamalarının ailelere yasal dayanaklarıyla nasıl açıklanması gerektiği konusunda rehberlik etmektedir.	1	2	3	4	5
35	Okul yönetiminin özel gereksinim olan öğrencinin eğitimini kolaylaştırıcı önlemlere yer verip vermediğine ilişkin denetimde bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
36	Yönetici ve öğretmenlere özel eğitim mevzuatına (yasa, yönetmelik ve genelge) ilişkin bilgilendirme de bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

	İlköğretim Müfettişleri (nin)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
37	Özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitim ve öğretiminden sorumlu personelin yetişmesi için hizmet içi etkinliklerin düzenlenmesinde rehberlikte bulunmaktadır	1	2	3	4	5
38	Özel gereksinimi olan öğrencinin bulunduğu sınıfta izlenen programın/modülün öğrencinin özelliklerine göre uyarlanmasında rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
39	Özel gereksinimi olan öğrencinin iş ve toplum yaşamına hazırlanmasında “bireyselleştirilmiş geçiş planlarının” geliştirilmesinde rehberlikte bulunmaktadır.					
40	Yenilenen ilköğretim programları gereği tutulması zorunlu olan dosyaların özel gereksinimi olan öğrenciler için uyarlanmasında ve işlenmesinde rehberlikte bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

EK: IV

**Odunpazarı İlçesindeki, Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan
İlköğretim Okulları Listesi**

Sıra No	Okul Adı
1	Adalet İlköğretim Okulu
2	Ali Fuat Cebesoy İlköğretim Okulu
3	Ahmet Sezer İlköğretim Okulu
4	Battalgazi İlköğretim Okulu
5	Cengiz Topel İlköğretim Okulu
6	Dr Halil Akkurt İlköğretim Okulu
7	Eti Maden İşletmeleri İlköğretim Okulu
8	Huzur İlköğretim Okulu
9	Halil Yasin İlköğretim Okulu
10	Hava İkmal Bakım Merkezi İlköğretim Okulu
11	İsmet İnönü İlköğretim Okulu
12	İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu
13	Kazım Karabekir İlköğretim Okulu
14	Kurtuluş İlköğretim Okulu
15	Malhatun İlköğretim Okulu
16	Mehmet Gedik İlköğretim Okulu
17	M.Ali Yasin İlköğretim Okulu
18	Maraşal Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu
19	Murat Atılgan İlköğretim Okulu

20	Metin Sönmez İlköğretim Okulu
21	Milli Zafer İlköğretim Okulu
22	Org. Halil Sözer İlköğretim Okulu
23	Özel Gülbahar İlköğretim Okulu
24	Porsuk İlköğretim Okulu
25	Pilot Binbaşı Ali Tekin İlköğretim Okulu
26	Plevne Özel İdare İlköğretim Okulu
27	Süleyman Havva Kamışlı İlköğretim Okulu
28	Sami Sipahi İlköğretim Okulu
29	Sultandere İlköğretim Okulu
30	Şeker İlköğretim Okulu
31	Şht.Py.Astb.Soner Özübek İlköğretim Okulu
32	Şht.Gaffar Okan İlköğretim Okulu
33	Vali Ali Fuat Güven İlköğretim Okulu
34	Vali Sami Sönmez İlköğretim Okulu
35	Yenikent İlköğretim Okulu
36	Yıldırım Bayezıt İlköğretim Okulu
37	71 Evler İlköğretim Okulu
38	24 Kasım İlköğretim Okulu
39	23 Nisan İlköğretim Okulu
40	Yunusemre İlköğretim Okulu

EK:V

**Tepebaşı İlçesindeki, Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan
İlköğretim Okulları Listesi**

Sıra No	Okul Adı
1	Ali Rıza Efendi İlköğretim Okulu
2	Atatürk İlköğretim Okulu
3	Ata İlköğretim Okulu
4	Ahmet Yesevi İşitme Engelliler İlköğretim Okulu
5	Av. Mail Büyükerman İlköğretim Okulu
6	Av. Şahap Demirel İlköğretim Okulu
7	Korg.Lütfü Akdemir İlköğretim Okulu
8	Cevat Ünügür İlköğretim Okulu
9	Cumhuriyet İlköğretim Okulu
10	Cemalettin Sarar İlköğretim Okulu
11	Çamlıca Ticaret Odası İlköğretim Okulu
12	Gazi İlköğretim Okulu
13	Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu
14	Emine Cahide Karaali İlköğretim Okulu
15	Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu
16	Fahri Günay İlköğretim Okulu
17	Hürriyet İlköğretim Okulu
18	İki Eylül İlköğretim Okulu

19	Ticaret Odası İlköğretim Okulu
20	Namık Kemal İlköğretim Okulu
21	Özel Ümit İlköğretim Okulu
22	Osman Gazi İlköğretim Okulu
23	Reşatbenli İlköğretim Okulu
24	Ticaret Borsası İlköğretim Okulu
25	Kazım Karabekir İlköğretim Okulu
26	Mimar Sinan İlköğretim Okulu
27	Mithat Paşa İlköğretim Okulu
28	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu
29	Mustafa Kemal İlköğretim Okulu
30	Mualla Zeyrek İlköğretim Okulu
31	Sinan Alağaç İlköğretim Okulu
32	Ziya Gökalp İlköğretim Okulu
33	75. Yıl Özel İdare İlköğretim Okulu
34	Yavuz selim İlköğretim Okulu
35	Ülkü İlköğretim Okulu
35	Yrb Yaşar Gülle İlköğretim Okulu

EK: VI

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

Sıra	Kurum adı	İlçe
1	Özel Akönder Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
2	Özel Ata merkez Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Tepebaşı
3	Özel Ataönder Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Tepebaşı
4	Özel Bir İnci Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
5	Özel Bulutay Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Tepebaşı
6	Özel Büyük Gökkuşığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
7	Özel Canel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
8	Özel Durusu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
9	Özel Ekin Başak Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
10	Özel Eskişehir Eylül Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
11	Özel Etkin Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
12	Özel Görsem Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Tepebaşı
13	Özel Odunpazarı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
14	Özel Sevgi Bağları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
15	Özel Sevgi Umutları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı
16	Özel Uzman Eli Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Odunpazarı

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E. (2001). *İlköğretim Denetçilerinin Branşlaşması*. Çağdaş Eğitim Dergisi 282.
- Akbaba-Altun, S. (2005). *Bilgi Teknolojisi Sınıflarında Denetim*. Eğitim Araştırmaları Dergisi 5 (18).
- Akçadağ, T. (2003). *Denetimde Açıklık İlkesi*. Eğitim Araştırmaları Dergisi 3 (11).
- Akçamete, G. (1988). *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Özel Eğitim Birimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21(1-2), 111-132.
- Akçamete, G.(1988). *Alt özel sınıflar ve sorunları*. Ankara. Çağdaş Eğitim Dergisi, 13(139), 25-28.
- Aksoy, V. (2008). *Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Alıç, M.(1997) *Özel Eğitimin Yönetim ve Denetiminde Gözlenen Bazı Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Öğretmen Dünyası, İstanbul.
- Ataman, A. (2005). *Özel gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim*. A. Ataman. (ed.) *Özel gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim*. 2. baskı. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydın, M. (1986). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Aydın, M. (2000). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınları
- Aydın, M.(1993), *Çağdaş Eğitim Denetimi*, Ankara: Personel Eğitim Merkezi
- Başar, H. (2000). *Eğitim Denetçisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- BAŞAR, H.(1993). *Eğitim Denetçisi, Rollerini-Yeterlikleri-Seçilmesi-Yetiştirilmesi*. Pe-Gem Yayınları, Ankara.

- Başar, H.. (1995). *Eğitim Denetçisi*. 3. Basım. Personel Eğitim Merkezi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (2000). *Yönetim*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara. Kök Yayıncılık.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Batu, S. (2004). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarında ekip çalışmalarına yer verilmesi O.Gürsel (Ed.) *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. 2. baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Bays, D. A. (2000). *Supervision practices in Virginia: A survey of local directors of special education*. Unpublished manuscript, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Bays, D.A (2001), *Supervision of Special Education Instruction in Rural Public School*. Doctoral Dissertation, Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University
- Beral, A. (2004). *Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin ve İlköğretim Denetçilerinin Özel Eğitimde Denetime İlişkin Görüşleri Ve Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bilir, M. (1991). *Türk Eğitim Sisteminde Teftiş Alt Sisteminin Yapı ve İşleyişi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Breton, W. A., & Donaldson, G. A., Jr. (1991). Too little, too late? The supervision of Maine resource room teachers. *The Journal of Special Education*, 25 (1), 114-125.
- Burgaz,B.(1995). İlköğretim Kurumlarının Denetiminde Yeterince Yerine Getirilmediği Görülen Bazı Denetim Roller ve Nedenleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 127-134.

- Bursalıoğlu, Z. (1972). *Eğitim Yöneticisinin Davranış Etkenleri*. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Bursalıoğlu, Z. (1982). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Büyükışık, M. (1989) *İlköğretim Denetçilerinin Rehberlik Etkinliklerini Gerçekleştirme Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. (1996). *İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Yardım ve Rehberlik Rolünün Öğretmenleri Güdülemesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cengiz, C. (1992) *M.E.B. Bakanlık Müfettişlerinin Yetiştirilmesi ve Teftişin Geliştirilmesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Clouse, T. L. (1993). *Special education teachers' opinions of generic and program models of supervision*. (Doctoral Dissertation, Temple University, 1993). Dissertation Abstracts International, 54 (07A), 2533.
- Çuhadar Y. (2006) *İlköğretim okulu 1-5 sınıflarda kaynaştırma eğitime tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Danyeri, Ö. (2001). *İlköğretim Müfettişlerinin Rehberlik Rollerini Gerçekleştirme Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Eripek, S. (1998). Okulöncesi Dönemde Özel Eğitim. S.Eripek (ed), *Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Eripek, S.(2004). Kaynaştırma Ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. (Editör, S. Eripek), *Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt ½
- Farley, M. M. (1991). *Principal and teachers perceptions of instructional supervision of programs for students with disabilities*. (Doctoral Dissertation, Virginia Polytechnic Institute & State University, 1991). Dissertation Abstracts International, 52 (10A), 3578.
- Fiscus, D. E., Mandell, J. C. (2002). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. İngilizce'den çeviren: Şenel, H. G. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına (BEP) Giriş. (Ed: Gönül Akçamete), 2. Baskı, Ankara.
- Fidler, D. A. (1986). *Supervisory skills, knowledge, and values perceived as important by special education supervisors and their teachers*. (Doctoral Dissertation, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1986). Dissertation Abstracts International, 47 (07A), 2541.
- Franks-Randall, C. A. (1998). *Supervisory practices in inclusive schools: Implications for administrators*. (Doctoral Dissertation, Teachers College, Columbia University, 1998). Dissertation Abstracts International, 59 (07A), 1120.
- Frohoff, K. H., & Lindle, J. C. (1998). *The leadership imperative: Sorting out special education directors' and principals' roles in educational excellence*. Paper presented at the University Council for Education Administration Conference, St. Louis, Missouri, October 30,1998.
- Gedik, H. (1996). *İlköğretim Müfettişlerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Glatthorn, A. A. (1990). *Supervisory leadership: Introduction to instructional supervision*. Glenview, IL: Scott, Foresman/Little, Brown Higher Education.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (1998). *Supervision of instruction: A developmental approach* (4. Baskı.). Boston, MA: Allyn and Bacon.

- Gökçe, F.. (2009). İlköğretim Denetçilerinin Takım Rollerini. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15 (57)
- Gökyer, N.(1997). *İlköğretim okulları II. kademe öğretmenlerinin ilköğretim müfettişlerinin yeterlik alanlarına ilişkin algıları : (İstanbul İli örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürsel, O. (2003). Özel gereksinimi olan çocukların değerlendirilmesi. O.Gürsel (ed.), *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No:794, Eskişehir,
- Gürsel, O.(1999). *Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretiminden Sorumlu Öğretmenlerin Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri*. 9.Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Eskişehir, 22-23 Kasım 1999.
- Hallahan D. P.& Llyod J.W.& Kauffman J. M.& Matinez, E.A.& Weiss M. P.(2005). *Learning Disabilities Foundations, Characteristics, And Effective Teaching*. Pearson Education, Inc.
- Hallahan D.P., Lloyd J.W., Kauffman J.M., Martinez, E.A. And Weiss M.P. (2005). *Learning Disabilities Foundations, Characteristics, And Effective Teaching*. Pearson Education. Inc. Selvi, H.H. *İlköğretim Müfettişlerinin Özel Eğitim Kurumlarının Denetimine ilişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri*. Eğitim ve Denetim Dergisi Ankara: Mart 2009 S. 75 deki alıntı
- İzci, E. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının “özel eğitim” konusundaki yeterlikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 106-114.
- J.W.Lloyd,E.J.Kameenui,& D.Chard (Eds.) *Issues in Educating Students With disabilities*. Selvi,H.H. *İlköğretim Müfettişlerinin Özel Eğitim Kurumlarının Denetimine ilişkin Görüşleri ve çözüm Önerileri*. Eğitim ve Denetim Dergisi Ankara: Mart 2009 S. 74 deki alıntı.
- Johnson, E. L. (1987). *Supervision and evaluation of special education teachers and staff: The role of the secondary principal*. (Doctoral dissertation, George

- Washington University, 1987). Dissertation Abstracts International, 48 (06A), 1431.
- Johnson, V. L., & Burrello, L. C. (1988). Critical success factors of rural and urban special education administration. In L. C. Burrello & D. E. Greenburg (Eds.). *Leadership in supervision and special services: Promising ideas and practices* (pp. 1-15). New York, NY: The Haworth Press.
- Kaptan, S.(1998). *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Karagözoğlu, G. (1976). *Eğitim Düzeninde Müfettiş*. Tim-Der dergisi, 2, 20 Nisan
- Karagözoğlu, G.(1977). İlköğretimde teftiş Uygulamaları..Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 5.Basım. Ankara:3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kaya, U. (2003). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Sınıf Öğretmenlerinin ve Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma ile İlgili Bilgi, Tutum ve Uygulamaların İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kayıkçı, K.. (2005). Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin Denetim Sisteminin Yapısal Sorunlarına İlişkin Algıları ve İş Doyum Düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11 (44)
- Kayıkçı, K.. (2005). Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin Denetim Sisteminin Yapısal Sorunlarına İlişkin Algıları ve İş Doyum Düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11 (44)
- Köklü, N., Çokluk, Ö.ve Büyüköztürk,Ş. (1999). İlköğretim müfettişlerinin araştırma yeterlilikleri ve araştırma eğitimine ilişkin görüşleri. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, (18), 257-69.
- Mackean ve Miles;(1964), s.7'den aktaran. Taymaz, H.(1982) *Teftiş (Kavramlar, İlkeler, Yöntemler)*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:113. Ankara.

- MEB. (1995). *Öğretmen değerlendirme* Ankara MEB. Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Dokümanı.
- MEB. (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete 31.05.2006. Resmi Gazete Sayısı: 26184.
- MEB. *Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları*. 2008/60 numaralı genelge. 02.9.2008 tarihli ve 3601 sayılı
- MEB.(1999). *İlköğretim Müfettişler Başkanlığı Yönetmeliği*. Tebliğler Dergisi, Sayı: 2505 (Ekim, 1999).
- Okutan, M. (1995). *İlkokullarda Kurum Teftişinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öz, F.(1977). *Türk Eğitim Sisteminde İlköğretim Müfettişlerinin Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özbek, O. (2001). İlköğretim Okullarında Öğretmenlerin Ders Teftişi Etkinliklerinde Müfettişlerden Beklentileri ve bu Beklentilerin Gerçekleşme Düzeyleri (Niğde İli Örneği). *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 3-4.
- Özdemir, A. (1990) *Ortaöğretim Kurumlarında Denetim*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, T.(2001).Çağdaş Ve Demokratik Eğitimde Teftiş. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997) Resmi Gazete: 6/6/1997
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu: 5580 Sayılı 8/2/2007 tarihli Resmi Gazete ve değişik (24 Mayıs 2009 Resmî Gazete)
- Özsoy, Özyürek ve Eripek. (1997). *Özel eğitime muhtaç çocuklar “Özel Eğitime Giriş”* 8. Baskı. Karatepe Yayınları. Ankara.

- Özsoy, Y. (1986). *Özel Eğitimde Denetim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Pajak, E. (1993). *Approaches to clinical supervision: Alternatives for improving instruction*. Norwood, MA: Christopher-Gordon.
- Quigney, T. A. (1992). *Supervisory competencies perceived by special education teachers, supervisors, and principals*. (Doctoral Dissertation, Kent State University, 1992). Dissertation Abstracts International, 53 (11A), 3870.
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2003). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 183-203.
- Sarı, K. (1987). Çorum İli İlkokul Öğretmenlerinin, İlköğretim Müfettişlerinin Rehberlik Konusundaki Beklentileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Seçkin, N.. (1986). Yönetici ve Müfettiş Yetiştirme Gereği ve Sorunları. *Eğitim ve Bilim Dergisi* 11 (61).
- Selvi, H.H.(2008). *İlköğretim Müfettişlerinin Özel Eğitim Kurumlarının Denetimine İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sergiovanni, T. J., & Starratt, R. J. (1993). *Supervision: A redefinition*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Sullivan, S., & Glanz, J. (2000). *Supervision that improves teaching: Strategies and techniques*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Swan, W. W. (1998). Supervision in special education. In G. R. Firth & E. F. Pajak (Ed.). *Handbook of research on school supervision* (pp. 529-542). New York, NY: Simon & Schuster Macmillan.
- Tan. H. (1975). *Rehberliğin Esasları*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

- Taymaz, A.H. (2002). *Eğitim Sisteminde Teftiş*. Geliştirilmiş 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Taymaz. A. H. (1993). *Teftiş: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: Kadioğlu Matbaası,
- Temel, Z. F. (2000). Okul Öncesi Eğitimcilerinin Engellilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 148-155.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982
- Uygulamalarında Değişmeler (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- White, D. M. (1993). *Elementary principals in the administration of integrated special education programs*. (Doctoral Dissertation, Northern Arizona University, 1993). Dissertation Abstracts International, 54 (03A), 0772.
- Yalçinkaya, M. (1990). Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Bütünleştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 23 (1).Yayın No: 4, Genişletilmiş Üçüncü baskı, Şafak Matbaacılık
- Yıkılmış, A., Cerit, Y., Yıldız, K., Akgün, Y., *Özel Eğitim Okullarında Teftiş Etkinliklerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. 11. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 22-23 Kasım 2001, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Zigmond, N. (1997). Educating students with disabilities: The future of special education. In J. W. Lloyd, E. J. Kameenui, & D. Chard (Eds.). *Issues in educating students with disabilities*. (pp. 377-390). Mahwah, NJ: Erlbaum.